

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ – 40 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΜΙΑ ΤΟΥ (Μιχ. Θ. Μηλίγκου) 193
- ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΠΟΡΕΙΑ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ (Α. Δωρικού) 200
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ – «ΣΚΕΥΟΣ ΕΚΛΟΓΗΣ» – Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ (Ν.Π.Μαστρογιαννοπούλου) 209
- Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΩΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (Καθηγ. Ε.Λ.Μπουροδήμου) 215
- Η ΙΚΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (Ζώη Γαληνοῦ) 218
- «Ο ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ» – Γ. ΒΕΡΙΤΗ (Β.Κ.Σταθάκη) . 221
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τῆς Χ.Ε.Ε.) 223

ΕΤΟΣ 57ον ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1994 ΑΡΙΘ. 553

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Μόλις έκυκλοφόρησε:

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

Ο ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Δοκίμια Ἑλληνορθόδοξου Στοχασμοῦ
Παρουσίαση – Εἰσαγωγικό δοκίμιο – Ἐπιμέλεια

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

Ἐπίσης ἀπὸ τὶς Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» ἔχουν κυκλοφορήσει:

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΕΖΑ Ι : ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΕΖΑ ΙΙ : ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ – ΜΟΡΦΑΙ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

καὶ ἡ βιογραφία

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ

(Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Ἡ ὀλόκληρη ἢ πρὸς πάνω σειρά τῶν βιβλίων τοῦ Γ. Βερίτη καὶ ἡ βιογραφία του, διατίθενται ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖο «ΖΩΗ», ὁδὸς Καρύτση ἀρ. 14, 105 61 Ἀθήνα, τηλ. 32 23 560, στὴν εἰδικὴ τιμὴ τῶν δρχ. 7000.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 57ον

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1994

Ἄριθ. 553

40 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΜΙΑ ΤΟΥ

*«Κράτα τὴν Ἁγία Γραφή ἀνοικτὴ
καὶ δὲν θὰ βρῆς
τὴν πόρτα τοῦ Οὐρανοῦ κλεισμένη»*

(πατὴρ Σεραφεὶμ Παπακώστας)

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνὼση Ἐπιστημόνων, τιμώντας τὸ μεγάλο «σκαπανέα τοῦ Εὐαγγελίου» ἀείμνηστο Ἀρχιμανδρίτη Σεραφεῖμ Παπακώστα, πραγματοποίησε διήμερη ἐκδρομὴ (28 καὶ 29 Μαΐου τ.ἔ.) γιὰ τὰ 40 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία του, στὸ Φουρνᾶ Εὐρυτανίας, ιδιαίτερη πατρίδα τοῦ π. Σεραφεῖμ.

Μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεως συμμετεῖχε καὶ ὁ προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωῆ», Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀνάργυρος Σταματόπουλος.

Τὴν Κυριακὴ 29 Μαΐου, στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, στὸ Φουρνᾶ, ἐτελέσθη, ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Καρπενησίου κ.κ. Νικόλαον, Θεία Λειτουργία καὶ Μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαριστοῦ π. Σεραφεῖμ. Στὴν ὁμιλία του ὁ Σεβασμιώτατος κ. Νικόλαος ἐπεσημάνε «τὴν μεγάλην προσφοράν τοῦ ἀοιδίου πατρός» καὶ μὲ λόγους θερμούς, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὰ μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, συνέστησε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μιμηθοῦν «τὸ ὑπόδειγμα ζωῆς ποῦ ἄφησε ὁ πνευματικὸς τους πατέρας».

Μετὰ τὸ Μνημόσυνον μίλησε, ἐπίσης, καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως, ἱατρός κ. Μιχάλης Μηλίγκος, τὴν ὁμιλία τοῦ ὁποίου δημοσιεύουμε στὴ συνέχεια.

ΠΑΤΕΡΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΟΣ

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ Παπακώστας (Φουρνᾶς, 1892 – Ἀθήνα, 1954)

*«Θυσία ἀνδρὸς δικαίου δεκτὴ,
καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῆς
οὐκ ἐπιλησθήσεται»*

(Σοφία Σειράχ, λε', 6)

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνὼση Ἐπιστημόνων (ΧΕΕ) ἐπιτελεῖ, σήμερα, χρέος τιμῆς πρὸς τὴ μνήμη τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεῖμ Παπακώστα, ἱδρυτικοῦ μέλους τῆς Ἐνώσεως.

Συμπληρώνονται, φέτος, σαράντα χρόνια ἀπὸ τότε (Κυριακὴ, 1 Αὐγούστου 1954, ὥρα 10 τὸ βράδυ), ποῦ ὁ π. Σεραφεῖμ, ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐκκλησιαστικὴ μορφή τῆς Πατρίδας μας, ἔχει περάσει στὴν Αἰωνιότητα.

Γιὰ τὴν σαραντᾶχρονη ἐπέτειο τῆς ἐκδημίας τοῦ π. Σεραφεῖμ, στίς 2 Ἀπριλίου τ.ἔ. καὶ στὴν αἴθουσα διαλάξε-

ων τοῦ Συλλόγου «Ἀπόστολος Παῦλος» (Καρύτση 14 – Ἀθήνα), ἡ ΧΕΕ ὀργάνωσε «Βραδυνὸ – Ἀφιέρωμα», ἕνα πνευματικὸ μνημόσυνο, κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ ὁποίου παρουσιάστηκε, δεόντως, ἡ προσωπικότης: Σεραφεῖμ Παπακώστας. Στὴν κατάμεστη αἴθουσα μίλησαν, πολὺ παραστατικὰ καὶ «ἐκ βαθέων», ὁ π. Ἀνάργυρος Σταματόπουλος, ὁ κ. Κων. Κούρκουλας καὶ ἡ δ. Μαρία Ἀδάμη, καθένας προβάλλοντας, μ' ἕνα δικό του τρόπο, τὰ ἰδιαίτερα τάλαντα τοῦ π. Σεραφεῖμ.

Πέρα ὅμως ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐκδήλω-

ση, ή ΧΕΕ ένοιωσε την ανάγκη να έρθει, έδω, στο Φουρνά, το χωριό όπου ό π. Σεραφείμ πρωτοείδε το φώς της ζωής. Τα μέλη της Ένωσεώς μας θέλησαν να κάνουν Λειτουργία και Τρισάγιο, για τον πνευματικό τους πατέρα. Και στην, ύπερ της ψυχής του π. Σεραφείμ, προσφορά της αναίμακτης Θυσίας, κατά τη Θ. Λειτουργία, να ενώσουν την άτομική τους προσευχή. Θέλησαν, τα μέλη της ΧΕΕ, να τον «μνημονέσουν» και να ανταμωθούν με την ψυχή του, καθώς εκείνη, από ψηλά, αγαλλιιά, σίγουρα, με τούτη την πνευματική σύναξή μας.

Πόσο περήφανος πρέπει να αισθάνεται ό Φουρνάς κι ή Εύρυτανία όλόκληρη, που χάρισαν στην Έκκλησία της Ελλάδος ένα μεγάλο πνευματικό πατέρα, ένα κληρικό που κατέχει μιá εξαιρετη θέση στη συνείδηση του πληρώματος της Έκκλησίας! Μεγάλωσε ό κατάλογος των έκλεκτων τέκνων του Φουρνά, με τον π. Σεραφείμ και τους συμπατριώτες του – δικά του πνευματικά άναστήματα.

★ ★ ★

Ό π. Σεραφείμ υπήρξε, για μιá είκοσιπενταετία, ό πνευματικός προϊστάμενος της Άδελφότητος Θεολόγων ή «Ζωή». Η φήμη του, ως μιás ήγετικής φυσιογνωμίας της Έλλαδικής Έκκλησίας, ήταν παγκοίνως γνωστή. Η μορφή του Σεραφείμ Παπακώστα, άπαύγασμα του ήθους, των άρετων και της κατá Χριστόν ζωής του, είχε έμπνεύσει τό σεβασμό και την εκτίμηση όλοκλήρου του έλληνικού λαού, από τους πιό άπλους ανθρώπους, μέχρι τό πλθος των προσωπικοτήτων της Έκκλησίας, της Πολιτείας, της Έπιστήμης και των Γραμμάτων.

Πολύ χαρακτηριστικά ιδιώματα της προσωπικότητος του π. Σεραφείμ υπήρξαν, σε όλες τις στιγμές της ζωής του,

ή μαχητικότης, τό θάρρος, ή τόλμη, ή άφοβία. Ήταν τα ιδιώματα που σημάδευαν, πάντοτε, τη δυνατή προσωπικότητά του και προέρχονταν μέσα από τη βαθείά του πίστη στο Θεό, από τη ζωηρή πεποίθησή του για τό δίκαιο του άγώνος του, από τό διακαή πόθο του για έξυγίανση και πνευματική αναγέννηση του πληρώματος της Έκκλησίας.

Κάποιοι από έμάς, έδω, που «άνάπνευσαν κοντά του, χνώτο με χνώτο τον άγέρα του», διατηρούν, στη μνήμη τους, πολύ ζωηρή την εικόνα της προσωπικότητός του: παράστημα άρχοντικό και ίεροπρεπές, βλέμμα έλκυστικό, μυαλό κοφτερό, λόγος σοφός, γνώμη θαρραλέα «με την πέρα για πέρα καρπενησιώτικη ευθύτητα», καλωσύνη πλατειά, άγάπη χειροπιαστή, «πατέρας για πολλούς ό πιό άληθινός».

Άξέχαστες οι όμιλίες του, ό τόνος της φωνής του, ή σκέψη του. Κρατάω στη θύμησή μου μιá φράση του, που, ως φοιτητή τότε, με είχε συγκλονίσει. «Τί θα κάνετε, μάς είχε πει, αν σας ζητήσω να θυσιάσετε τό έ γώ σας;» Γνώριζε, πολύ καλά, ό π. Σεραφείμ τη δύναμη της «άκεφάλου ύπερηφανείας», της μάνας όλων των ανθρώπινων παθών, της άμαρτίας που έβγαλε τον άνθρωπο από τον Παράδεισο.

Οί μελετητές της ζωής και του έργου του π. Σεραφείμ δηλώνουν δυσκολία, προκειμένου να δώσουν πλήρη την εικόνα της προσωπικότητος. Ό πιό σημαντικός βιογράφος του, ό άείμνηστος Ίωάν. Κολιτσάρας, ό όποιος υπήρξε και στενός συνεργάτης του π. Σεραφείμ, σημειώνει τα έξης: «Νά γράψει κανείς όλα όσα έπετέλεσε ό π. Σεραφείμ είναι αδύνατον. Νά επιλέξει τα σπουδαιότερα, αλλά και έδω άνακύπτουν δυσκολία, τί να προτιμήσει και τί να παραλείψει... άκόμη και λεπτομέρειαι μαρτυρούν τό μεγαλειόν και την άνωτερότητα του χαρακτήρος».

Βαθὺς θεολόγος καὶ ἐπαγωγικός, μὲ τὴ ρητορικὴ ἰκανότητα τῆς ἀποφυγῆς τῶν ἀκραίων στομφωδῶν ἐκφράσεων, μὲ τὴ σαφήνεια στὶς ἐννοιες τοῦ λόγου του καὶ τὶς πλούσιες Ἀγιογραφικὲς ἀναφορές – καθὼς πρέπει σὲ θρησκευτικὴ ὁμιλία. Οἱ ἐγκυκλοπαιδικές του γνώσεις, οἱ ὠραῖες εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἡ μνεῖα τῆς ἐπικαιρότητος, τὸ ἐνδιαφέρον του «ἐπὶ τῶν γεγονότων», ὅπως τὰ μετέδιδε ὅλα αὐτά, ἔκαναν τὸ κήρυγμά του καταληπτὸ σὲ κάθε ἀκροατὴ, προπάντων ὅμως ἔκαναν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ πειστικὸ καὶ ἑλκυστικὸ, πολὺ ἀποδοτικὸ καὶ «**ποιοῦντα καρπὸν**».

Κατάμεστος πάντα ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν καί, πολὺ συχνὰ τὸ ἐκκλησίασμα γέμιζε τὸ προαύλιο τοῦ ναοῦ κι ἔφτανε ὡς τὴν πλατεῖα του. Θυμᾶμαι, ὅτι μόλις παρουσιαζότανε στὸν ἄμβωνα, ὁ π. Σεραφεῖμ, μιὰ σιωπὴ «ἐκκωφαντικὴ» ἀπλωνότανε στὸ πλῆθος ἐκεῖνο τοῦ λαοῦ. Τὰ μόνα χαρακτηριστικά, τῆς ὥρας ἐκείνης, ἦταν ἡ βροντερὴ φωνὴ τοῦ ἱεροκήρυκος καὶ τὸ «**καρφωμένον**» βλέμμα τῶν ἀκροατῶν πάνω στὸν ἄμβωνα.

Εἶναι πανθομολογούμενο, ὅτι ὁ π. Σεραφεῖμ ἔγινε ὁ «**δάσκαλος**» σ' ἓνα νέο τύπο κηρύγματος, ποῦ ἄφησε βαθεῖα ἀπήχηση, γι' αὐτὸ βρῆκε καὶ πολλοὺς μιμητές. Σὲ πολλοὺς ἱεροκήρυκες διακρίνει κανεῖς τὴν «**κηρυκτικὴ τεχνικὴ**» τοῦ π. Σεραφεῖμ.

Ἡ παρουσία τοῦ π. Σεραφεῖμ στὴ Μητρόπολη Ἀθηνῶν – σὲ συνεργασία καὶ μὲ ἄλλους παράγοντες – ἔβαλε τὰ θεμέλια γιὰ μιὰ ὀρθὴ ἀγωγή τῆς θείας Λατρείας μέσα στὸ Ναό. Ἐκεῖνος δίδαξε τὸ πρέπον ἦθος γιὰ τὰ πρόσωπα τοῦ Ἱεροῦ, γιὰ τὰ πρόσωπα τοῦ «**ἀναλογίου**», γιὰ ὅλους τοὺς παρακολουθοῦντες καὶ προσευχομένους πιστοὺς.

Ὁ Σεραφεῖμ Παπακώστας ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ γραπτὸ λόγο. Συνέγραψε θεολογικὰ καὶ οἰκοδομητικὰ ἔργα,

πρωτοποριακὰ γιὰ τὴν ἐποχὴ τους. Πρόκειται γιὰ γραπτὰ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν πηγὴ σημαντικῶν καὶ πολυτίμων ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας, χωρὶς «**θεολογικὴ σκιAMAχία...**», ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ ἔχουν, μέχρι σήμερα, μεγάλη κυκλοφορία. Ἀναφέρομαι, ἰδιαίτερα, στὴν Τριλογία του («**Αἱ Παραβολαὶ τοῦ Κυρίου**», «**Τὰ Θαύματα τοῦ Κυρίου**», «**Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου**»), ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἱ. Κολιτσάρα, ἐπέβαλε τὸν π. Σεραφεῖμ ὡς συγγραφεὶ καὶ ἐρμηνευτὴν.

Τὸ συγγραφικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Σεραφεῖμ Παπακώστα δὲν ἐξαντλήθηκε στὰ θεολογικὰ ζητήματα. Τὸ ἀνοικτὸ πνεῦμα του προχώρησε καὶ πρὸ πέρα. Ἐρεῦνησε, ὅσο μπορούσε, τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα (ἀτομικά, οἰκογενειακά, κοινωνικά, ἐθνικά, διεθνή, ἀκόμη καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ τοὺς ἐκφραστὲς τῆς). Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα καταπιάστηκε, σὲ βάθος, προκειμένου νὰ δώσει μιὰ λύση. Ἡ συγγραφικὴ προσπάθεια, σ' αὐτὸ τὸν τομέα, ἀποδεικνύει τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων, τὴν πλούσια καὶ πολὺπλευρὴ βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση τοῦ π. Σεραφεῖμ, ἀκόμη καὶ σὲ ζητήματα ποῦ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴ θεολογικὴ του συγκρότηση.

Ἀξιόλογες ἀναφορές, γιὰ τὶς ἀπόψεις καὶ τὶς κρίσεις τοῦ π. Σεραφεῖμ, πάνω στὰ ποικίλα ἀνθρώπινα προβλήματα, μᾶς ἔχει δώσει ὁ κ. Βασ. Σταθάκης, μὲ δύο ἀξιόλογα ἄρθρα, ποῦ δημοσίευσαν οἱ «**Ἀκτίνες**» (Ἰούνιος καὶ Ἰούλιος 1992). Γράφει χαρακτηριστικά: «**Τὸ προσὸν τῆς ἄρτιας ἐνημερώσεως καὶ κατανοήσεως τῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς του εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ὀρθὴ ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ὑπεύθυνη τοποθέτησή του ἀέναντι σὲ αὐτά. Μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο του παρατηρεῖται ἡ εὐθυκρισία στὴ διάγνωση τῶν φαινομένων τῆς κοινωνικῆς παθολογίας καὶ ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων**

μέ την κρυστάλλινη χριστιανική ήθική».

Ἄξιζει νά προστεθεῖ καί κάτι ἀκόμη, πού φαντάζει παράδοξο καί ὁμως εἶναι ἓνα γεγονός, τὸ ὁποῖο φανερώνει τὸ φωτισμένο μυαλὸ τοῦ π. Σεραφεῖμ καί ἀφορᾷ στὴν ἄποψη πού εἶχε, ὁ Ἰδιος, γιὰ... τὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ ἰδέα γιὰ τὴν Ὁμοσπονδία τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης κρατάει ἀπὸ τὸ 1929! Μόλις παρουσιάστηκε, λοιπόν, τὸ ζήτημα αὐτό, ὁ π. Σεραφεῖμ ἀφιέρωσε εἰδικὸ σχόλιο, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο φάνηκε, κατ' ἀρχήν, θετικὴ ἢ ἀντίδρασή του. Ἐπεσήμανε ὁμως τὸ ὅτι, ἂν δὲν ὑπάρχουν οἱ πνευματικὲς προϋποθέσεις, τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ἐμποδίσει τὴν ἀποτυχία τῆς ἰδέας αὐτῆς. Πὼς νὰ μὴ θαυμάζει κανεὶς τὴν ὀξυδέρκεια τοῦ π. Σεραφεῖμ! Σήμερα πού βλέπουμε ἐκδηλα σημεῖα δυσκολιῶν συνεργασιμότητος καί ἐνότητος, μεταξὺ τῶν Κρατῶν τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, ἀντιλαμβάνεται, καθένας μας, πολὺ καθαρά, ὅτι χωρὶς πνευματικὲς προϋποθέσεις δὲν μπορεῖ ἡ Ἐνωμένη Εὐρώπη νὰ κάνει εὐτυχισμένους τοὺς λαοὺς τῆς.

Μὲ ὅσα ἀνέφερα, ἐλάχιστα μὲν, ἀλλὰ χαρακτηριστικά, πιστεύω ὅτι φάνηκε τὸ πόσο σπουδαῖος ὑπῆρξε ὁ Σεραφεῖμ Παπακώστας καί ὡς θεολόγος-κληρικός, ἀλλὰ καί ὡς ἓνας κοινωνιολόγος, πού δὲν παρέλειψε νὰ μιλήσει γιὰ κάθε σοβαρὸ πρόβλημα, νὰ ἐκφράσει θαρρετὰ τὴ γνώμη του καί νὰ προσφέρει τὴν πρέπουσα λύση μὲ τὸ πνεῦμα, βεβαίως, τῶν ἐπιταγῶν καί τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Δικαιολογημένα γράφτηκε, ὅτι «ὁ π. Σεραφεῖμ εἶχε κατὶ τὸ ἰδιαίτερο καί ἔδωσε κατὶ τὸ ἰδιαίτερο» στὸν τόπο μας.

Τούτη, ὁμως, τὴν ὥρα, ἐκφράζοντας, ἀσφαλῶς, καί τὴν ἐπιθυμία ὄλων τῶν μελῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, θὰ πρέπει νὰ πῶ γιὰ μιὰ ξεχωριστὴ πτυχὴ τῆς δράσεως τοῦ π.

Σεραφεῖμ. Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ τονίσω, ἰδιαιτέρως, τὸ γεγονός ὅτι ὁ π. Σεραφεῖμ ἔδειξε οὐσιαστικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν τάξη τῶν ἐπιστημόνων καί τῶν διανοουμένων τῆς ἐποχῆς του. Τότε, στὴν Πατρίδα μας, ἀνάμεσα στὴν ὁμάδα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπιστήμης καί τῆς διανοήσεως, οἱ περισσότεροι ἦταν ἀδιάφοροι ἀπέναντι τῆς θρησκείας καί μερικοί, μάλιστα, φανατικοὶ ἐχθροὶ κάθε θρησκευτικότητος.

Ὁ π. Σεραφεῖμ βασάνισε, πολὺ, τὸ νοῦ του, ἔκανε κάποια σχέδια, προσπαθώντας νὰ βρεῖ μιὰ κατάλληλη μέθοδο, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθοῦν, μὲ τρόπο σοβαρὸ καί θετικὸ, οἱ ἐπιστήμονες πού πολεμοῦσαν τὴ θρησκεία μας. Ἐβλεπε πὼς ἦταν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἀλλάξει ἡ «τακτικὴ» τους, καί προετοίμασε τὴν ἀντεπίθεση.

Γνωρίζοταν, ἤδη, μὲ μιὰ μικρὴ συντροφία ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἦταν ἀκροατὲς τῶν ὁμιλιῶν του. Μ' αὐτὴ, λοιπόν, τὴ συντροφία, σιγά – σιγά, προετοίμασε καί πραγμάτωσε μιὰ, ἀκόμη, ἀπὸ τίς πολλὰς ἰδέες του. Μὲ πρωτεργάτη τὸν ἀειμνήστο Ἀλέξανδρο Τσιριντάνη, τὸν μετέπειτα καθηγητὴ τῆς Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καί μαζί μὲ κάποιους ἄλλους, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν, κιάλας, Πανεπιστημιακοὶ καθηγητὲς, ἴδρυσε τὴ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων, τὸ 1937. Τὸ ἔργο καί ἡ φήμη τῆς ΧΕΕ εἶναι γνωστὰ καί πέραν τῆς Ἑλλάδος. Ἀσφαλῶς στὴν ὄλη ἐξέλιξη τῆς Ἐνώσεώς μας, ἀποφασιστικὸ ρόλο ἔπαιξε ἡ ἰσχυρὴ καί ἡγετικὴ φυσιογνωμία τοῦ π. Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος κατάφερε, μὲ «τόλμη καί σύνεση» νὰ ἐπιστρατεύσει καί νὰ ἐντάξει στὴν ΧΕΕ, ὅ,τι ἐκλεκτὸ ὑπῆρχε, τότε, σὲ ἐπιστημονικὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ.

Τὸ 1938 ἡ ΧΕΕ ἀπέκτησε καί τὸ Περιοδικό τῆς, στὸ ὁποῖο ὁ π. Σεραφεῖμ ἔδωσε τὸ ὄνομα «Ἀκτίνες». Οἱ «Ἀκτίνες» ἔγιναν τὸ θεωρητικὸ βῆμα

της Ἐνώσεως καὶ πέτυχαν νὰ ἐμφανίσουν στὴν Ἑλλάδα, γιὰ πρῶτὴ φορὰ καὶ μὲ ἕνα συστηματικὸ τρόπο, τὶς προόδους καὶ τὶς κατακτήσεις τῆς νεώτερης αὐθεντικῆς ἐπιστήμης, καθὼς καὶ τὶς πνευματικὲς καὶ πολιτισμικὲς δημιουργίες τῶν πρωτοποριακῶν χωρῶν τοῦ κόσμου. Στὶς σελίδες τῶν «Ἀκτίνων» ἀποτυπώθηκε ἡ γραφίδα πολλῶν καὶ ἐκλεκτῶν προσωπικοτήτων τῆς Ἐπιστήμης, τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης, δικῶν μας καὶ ξένων.

Ὡς σήμερα, τὸ ἔργο τῆς ΧΕΕ καὶ τῶν «Ἀκτίνων» δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὶς γραμμές, ποὺ χάραξαν ὁ Σεραφεὶμ Παπακώστας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, καί, πάντοτε, ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν στόχων, ποὺ ἐκεῖνοι καθιέρωσαν μαζὶ μὲ τοὺς συνεργάτες τους. Δηλαδή, ἀφ' ἑνός, νὰ ἀναλάβουν οἱ πιστοὶ ἐπιστήμονες νὰ διακηρύξουν, στὸ λαό, τὴ συμβατότητα ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς χριστιανικὲς ἀρχές καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ γνωστικὰ δεδομένα καί, ἀφ' ἑτέρου, νὰ ἐργασθοῦν μέσα στὶς τάξεις τῶν ἐπιστημόνων, διδίδοντας τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια καὶ πίστη, «ἔργῳ καὶ λόγῳ».

Πιστεύω, ὅτι γιὰ ὅλες τὶς προσπάθειες καὶ τὶς δραστηριότητες τῆς ΧΕΕ, κοντὰ ἐξήντα χρόνια τώρα, ὑπάρχει ἡ καλὴ μαρτυρία καί, ἔτσι, μποροῦν τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως νὰ **«καυχῶνται ἐν Κυρίῳ»**.

Κλείνω τὴ σύντομη αὐτὴ ἀναφορά μου στὸν ἀείμνηστο π. Σεραφεὶμ Παπακώστα, μὲ ἕνα πολὺ περιεκτικὸ χαρακτηρισμὸ γι' αὐτόν: «Ὁ π. Σεραφεὶμ

Παπακώστας ὑπῆρξε, ὄντως, μεγάλη μορφή... στάθηκε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, στὸν πόλεμο 1940-41, στὴν κατοχὴ καὶ στὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια, ἕνα γρανιτῶδες ὄροσημο χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ δράσεως».

Μὲ τὸ κλείσιμο, ἐπίσης, τῆς ἀναφορᾶς μου, ἐπιθυμῶ νὰ ὑπογραμμίσω μιὰ σοφὴ πατερικὴ συμβουλή του, τὴν ὁποία καθένας μας πρέπει νὰ κάνει σύνθημα καθημερινό: «Κράτα τὴν Ἁγία Γραφὴ ἀνοικτὴ καὶ δὲν θὰ βρῆς τὴν πόρτα τοῦ Οὐρανοῦ κλεισμένη»!

Εἶναι κάποιες στιγμὲς τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν περιγράφονται μὲ τὰ χεῖλη καὶ τότε «ἔχουν τὰ μάτια γλῶσσα...». Τέτοιες στιγμὲς ζοῦμε τώρα καὶ εἶναι ἡ καρδιά μας πλημμυρισμένη ἀπὸ συγκίνηση, καθὼς πατοῦμε τὸ χῶμα τῆς γενέτειρας τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεὶμ Παπακώστα, ἐμπνευστοῦ καὶ καθοδηγητοῦ τῆς Ἐνώσεώς μας.

Ὡς μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, μὲ βαθὺ σεβασμὸ καὶ ἀπειρὴ εὐγνωμοσύνη, «μνημονεύομεν τοῦ ἡγουμένου ἡμῶν, ὅστις ἐλάλησεν ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», «διηγούμεθα σοφίαν αὐτοῦ», «ἐξαγγέλλομεν τὸν ἔπαινον», καὶ ὄχι μόνον. Ἀλλὰ «ἀναθεωροῦντες τὴν ἐκβασιν τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ», ὑποσχόμεθα νὰ τὸν μιμηθοῦμε στὴν πίστη, τὴ μαχητικότητα, τὴ δράση. Καὶ ἔτσι πιστεύουμε, ὅτι θὰ παραμείνει, ὄντως,

«Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη»!

MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

«Ὁ εἰκοστὸς αἰὼν ἦλθε, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ εὐτυχία. Πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τῆς ἀποστασίας, ἀντὶ τῆς εὐτυχίας ἦλθεν ἡ δυστυχία. Μόλις ὁ εἰκοστὸς αἰὼν ἀνέτειλεν, ἐφάνη μᾶλλον σιδηροῦς καὶ ὄχι χρυσοῦς».

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

φωτίζεται με τὸ φῶς τῆς πίστεως, ἀναπέμπει δοξολογία, μεταδίδει τὴ μετοχή στὸν ἀνθρώπινο πόνο Ἐκείνου ποὺ ὑπέφερε στὸ σταυρὸ γιὰ νὰ χαρίσει τὴ λύτρωση καὶ τὴ σωτηρία.

ἽΟρφανὸς ἀπὸ μητέρα ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν δύο ἐτῶν, ἔχασε πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως Auschwitz. Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Górecki καὶ ἡ εἰλικρινῆς ὁμολογία τῆς πίστεώς του ἐνόησαν τὸ ὀλοκληρωτικὸ καθεστῶς, ποὺ ἐπιβλήθηκε μετὰ τὸ Δεύτερο Μεγάλο Πόλεμο καὶ ὅταν ἔγραψε καὶ διηύθυνε τὸ «Beatus Vir» (Μακάριος ἸΑνήρ) μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Πάπα τὸ 1979, ἀναγκάσθηκε νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ ἽΩδειοῦ τῆς Katowice.

ἽΑξία μνείας εἶναι ἡ τριλογία «Γένεσις» (1963), ἔργο γιὰ ὄρχηστρα δωματίου. ἽΗ καντάτα τοῦ "Epitaphium" ὀρ. 12, γιὰ μικτὴ χορωδία καὶ ὀκτῶ ὄργανα (1958) χαρακτηρίζεται ἀπὸ ρυθμικὴ εὐαισθησία καὶ μεταφυσικὲς ἀνησυχίες. Γράφηκε γιὰ νὰ παιχθεῖ μετὰ ἔργα τοῦ Anton Webern (1883 – 1945) σὲ συναυλία ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ πρόωρα θανόντος Αὐστριακοῦ συνθέτη μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῶν 75 χρόνων ἀπὸ τὴ γέννησή του. ἽΗ «Δεύτερη Συμφωνία» τοῦ συνθέτη γιὰ σολίστ, χορωδία καὶ μεγάλη ὄρχηστρα (1972), στηρίζεται σὲ Ψαλμικὰ κείμενα καὶ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ γραπτὰ τοῦ Κοπέρνικου.

ἽΗ «Τρίτη Συμφωνία» ὀρ. 36 (1976) ἡ «Συμφωνία τῶν λυπητερῶν τραγουδιῶν», τῆς ὀποίας ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη κάθε προηγούμενο, περιγράφει ἕνα ταξίδι ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς. Στὸ πρῶτο μέρος ὁ Górecki ἀκολουθεῖ τὸ στυλ τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ χρησιμοποιεῖ μέρος ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου ποὺ συνέλεξε ἕνας ἱερέας, ὁ Wladyslaw Skierkowski. Ξεκινᾷ ἀπὸ μιὰ ἀργὴ φούγκα, ποὺ ἐγείρεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς

ὄρχηστρας. ἽΕνας ἀργὸς κανόνας ἀναπτύσσεται κρεσέντο. ἽΕδῶ ἀκούγεται ἕνα κείμενο ἀπὸ μιὰ μοναστικὴ συλλογὴ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 15ου αἰῶνα ποὺ ἀναφέρεται στὸ θρῆνο τῆς Θεοτόκου κάτω ἀπὸ τὸ Σταυρὸ.

ἽΗ δευτέρη κίνηση περιλαμβάνει μιὰ σύντομη προσευχὴ στὴ Θεοτόκο ποὺ γράφηκε στὸν τοῖχο μιᾶς φυλακῆς τῆς Γκεστάπο στὸ Zakopane ἀπὸ ἕνα δεκαοχτάχρονο κορίτσι κρατούμενο ἐπὶ Γερμανικῆς κατοχῆς. ἽΕδῶ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς ὑψιφώνου. Τὸ ὄραιο μουσικὸ ἰδίωμα αὐτοῦ τοῦ μέρους εἶναι γλυκύτερο καὶ ἐλαφρότερο, ἀλλὰ ἡ θρηνητικὴ διάθεση διατηρεῖται.

ἽΗ τρίτη κίνηση μελοποιεῖ ἕνα λαϊκὸ τραγούδι, ποὺ ἀναφέρεται στὸ θρῆνο μιᾶς μητέρας γιὰ τὸ θάνατο ἑνὸς παιδιοῦ. ἽΗ συνοδεία εἶναι ἕνα ἐπαναλαμβανόμενο μετὰ ἐπιμονὴ ostinato καὶ τὸ ἔργο καταλήγει σὲ μιὰ γαλήνια καὶ εἰρηνικὴ ἔκκληση τῆς μητέρας: «ἽΩ, μικρὰ ὀδικὰ πουλιὰ τοῦ Θεοῦ, κελαηδεῖτε γι' αὐτόν... καὶ σεῖς, μικρὰ λουλούδια τοῦ Θεοῦ, εἶθε νὰ ἀνθίζετε τριγύρω, ὥστε ὁ γιός μου νὰ κοιμᾷται εὐτυχισμένα». ἽΕδῶ τὸ ἔργο φωτίζεται, γίνεται αισιόδοξο, γιατί στηρίζεται στὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐμπιστοσύνη, ποὺ διώχνουν τὸν ἀνθρώπινο πόνο.

Τὸ ἔργο αὐτὸ μετὰ τὴν ἐπαναλήψεις μικρῶν μοτίβων χρησιμοποιεῖ μινιμαλιστικὲς τεχνικὲς, ἔχει ὅμως μιὰ ἐσωτερικὴ ὄρμη, ποὺ θυμίζει τὸν Tavener. ἽΗ σύνθεση αὐτὴ τοῦ Górecki καὶ οἱ συνθέσεις τοῦ Tavener συγκλίνουν.

ἽΟ Górecki ἀποφεύγει τὸ θόρυβο καὶ τὴ δημοσιότητα καὶ αἰσθάνεται ἄνετα κοντὰ στοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς λαϊκοὺς τεχνίτες, ἀγαπᾷ τὴ μουσικὴ τῶν ὀρεσίβιων τοῦ τόπου του καὶ τὴν ἽΕκκλησιαστικὴ μουσικὴ παράδοση. ἽΑπὸ τὴς ἀρχῆς τῆς δεκαετίας τοῦ Ἵ60 ἡ μουσικὴ τοῦ Górecki ἔγινε ἀπλοῦστερη σὲ ὑφὴ καὶ σὲ φόρμα, πιὸ γαλή-

νια και συχνά ενσωματώνει στοιχεία της παλαιάς πολωνικής, της λαϊκής και της εκκλησιαστικής μουσικής.

★ ★ ★

Ο Γερμανοεβραϊκής καταγωγής Ρώσος Alfred Gariyevich Schnittke, που γεννήθηκε στο Engel's το 1934, σπούδασε στο Ώδείο της Μόσχας (1953-61), όπου δίδαξε ως το 1972. Έφυγε από την πρώην Σοβιετική Ένωση το 1990 και εγκαταστάθηκε στο Άμβουργο όπου και διδάσκει. Μεταξύ άλλων έχει γράψει ένα επιτυχημένο κοντσέρτο για βιόλα για τον βιρτουόζο του όργάνου Yuri Bashmet και πιστεύεται, ότι είναι ένα από τα έργα του, που δεν θα ξεχαστούν. Το κοντσέρτο για χορωδία του συνθέτη (1984-1985) άντλει από την παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Πρόκειται για έργο για χορωδία a cappella σε κείμενο του Γρηγορίου του Ναρέκ, του πρώτου λυρικού ποιητή της Αρμενίας (10ος αιώνας).

Γενικώς ο Schnittke αποπειράται να επιτύχει μια σύνθεση διαφορετικών πολιτιστικών παραδόσεων, προσπαθεί να βρει κοινά στοιχεία στη λειτουργική μουσική των Ορθόδοξων, των Καθολικών και των Διαμαρτυρομένων με αναφορά σε διάφορα μουσικά ιδιώματα του παρελθόντος. Η πορεία του είναι πορεία προς την ενότητα.

★ ★ ★

Ο Έσθονος συνθέτης Arvo Pärt γεννήθηκε το 1935 στο Paide της Έσθονίας. Σπούδασε στο Ώδείο της Tallinn με τον Heino Eller. Ως σπουδαστής έκερδισε βραβεία για δύο χορωδιακές συνθέσεις. Ο Pärt έγραψε κατά καιρούς μουσική για κινηματογραφικές ταινίες και την τηλεόραση.

Ξεκίνησε διασπαμένος μεταξύ της

Δυτικοευρωπαϊκής και Ανατολικής μουσικής παραδόσεως με επιδράσεις από τον Shostakovich και τον Sibelius, αλλά απέκηρυξε τα πρώτα του έργα. Προσπάθησε να βρει διεξόδους στην ατονικότητα, σε έργα σειραϊκής και αλεατορικής μουσικής και αργότερα βρήκε σωσίβιο στη μουσική του Bach. Η περίοδος όμως κατά την οποία ο Pärt εμπνέεται από τον κάντορα της Λειψίας είναι μεταβατική και συνδέει τον έκλεκτικισμό του συνθέτη στο ξεκίνημά του με την περίοδο που ανακάλυψε την ταυτότητά του στα έργα της ωριμότητος της δεκαετίας του '80 και των αρχών της δεκαετίας του '90.

Ο Pärt άκουσε κάποτε τυχαία μοναχούς να ψάλλουν Ορθόδοξους ύμνους. Η εμπειρία του αυτή ήταν μια πνευματική μουσική αποκάλυψη. Έκτοτε έπειτα από μια αυτοεπιβληθείσα σιγή στη δεκαετία του '70, ο Pärt αναγεννάται. Έγκαταλείπει τους περίπλοκους μοντέρνους μουσικούς τρόπους και επιστρέφει στα πρωταρχικά στοιχεία της μουσικής: απλά μελωδικά σχήματα που τοποθετούνται σε επάλληλα στρώματα, συχνά πάνω από ένα μπάσο που επαναλαμβάνει το μοτίβο άεναα. Ως υπόβαθρο ακούγονται συχνά ήχοι καμπάνας. Είναι μουσική που μεταδίδει μεταφυσική βεβαιότητα για τα έπέκεινα.

Όπως παρατηρεί ο Wilfrid Mellers, στον Pärt έχουμε καταβολές από τη μονωδική θρησκευτική ύμνωδία, ιδίως της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, το μεσαιωνικό όργανο (πρώτη ύποτυπώδης μορφή αντίστιξης), την έτεροφωνία του Μεσαίωνα και την αυστηρή πολυφωνία των συνθετών της Ars Nova και της Αναγεννήσεως, όπως ο Guillaume de Machaut (c. 1300-1377) και ο Johannes Ockeghem (c. 1420-c. 1495) των οποίων τα έργα έμελέτησε ο συνθέτης κατά την περίοδο της σιωπής του. Έδώ έχουμε

μιά άσυνήθιστη και άσυνήθιστα άπλη μουσική, που έχει μια συγγένεια με τη λειτουργική μουσική του Stravinsky και την τελετουργική του Leos Janáček. Ο μινιμαλισμός, οι μεσαιωνικές μονωδίες και ή έκκλησιαστική παράδοση χαρακτηρίζουν την τεχνική του συνθέτη.

★ ★ ★

Το έργο "Collage sur B.A.C.H." (1964) για έγχορδα όμπος, τσέμπαλο και πιάνο, περιλαμβάνει τρία μέρη: Τοκκάτα, Σαραμπάντα και Ricercar. Στην άργη δεύτερη κίνηση μεταγράφει ο συνθέτης ένα θέμα του Bach για όμπος και τσέμπαλο και ή επίδραση του κάντορα της Λειψίας είναι έμφανής ως το τέλος παρά την παρουσία θορυβωδών φθόγων και την εισβολή άλλων διαταραχών.

Το «Credo» (1968) για πιάνο σόλο, μικτή χορωδία και όρχήστρα, γράφηκε όταν ο συνθέτης άγωνιζόταν να βρεί το ύφος του στα τέλη της δεκαετίας του '60. Βασίζεται στο πέμπτο κεφάλαιο του ευαγγελίου κατά Ματθαϊον, στ. 38-39. «**Ηκούσατε ότι έρρέθη όφθαλμόν αντί όφθαλμού και όδόντα αντί όδόντος. Έγώ δε λέγω ύμιν μη άντιστηναι τῷ πονηρῷ· άλλ' όστις σε ραπίσει επί την δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αυτῷ και την άλλην**».

Μετά την εισαγωγή σε ντό μείζονα σε ύφος Bach (Credo in Jesum Christum), το πιάνο παίζει μόνο του άρχικά το πρελούδιο σε ντό μείζονα από το Πρώτο Βιβλίο του «Καλοσυγκερασμένου κλειδοκύμβαλου» του Bach και στη συνέχεια γίνεται επιτάχυνση του ρυθμού και ή μουσική διασπάται με έπεμβάσεις της όρχήστρας και το ίδιο το παίξιμο του πιάνου, ώσπου ή χορωδία λείει το "oculum pro oculo" (όφθαλμόν αντί όφθαλμού) και προκύπτει ένα χάος με τη φρενήρη χρήση των tutti, στο τέλος όμως επέρχεται ή ήρεμία γιατί άκολουθεί το πιάνο με το πρελούδιο του Bach

και ή χορωδία τραγουδά ήρεμα "Non esse resistendum injuriae" (μη άντιστηναι τῷ πονηρῷ (τῇ άδικίᾳ)) κι έτσι υποδεικνύεται, ότι είναι κατορθωτή με την πίστη και την άνεξικακία ή γαλήνη της ψυχής και ή λύτρωση. Το έργο είχε άπαγορευθεί να εκτελεστεί στην πρώην Σοβιετική Ένωση.

Άλλά και το έργο "Pari intervallo" (1971), άπηχεί χορωδιακά πρελούδια του Bach. Έντούτοις τόσο στην τρίτη συμφωνία, όσο και στην καντάτα «Τραγούδι για τον Άγαπημένο» (1973) έχουμε επιδράσεις της Όρθόδοξης Έκκλησιαστικής Μουσικής.

Ένα άλλο έργο με έπιρροές από τον Bach είναι το "Wenn Bach Bienen Gezüchtet Hätte" (1976) («έναν ό Bach έξέτρεφε μέλισσες») για πιάνο, όρχήστρα έγχορδων και κουίντετο πνευστών. Η κοινωνία των μελισσών συμβολίζει την άρμονική συνεργασία για ένα κοινό σκοπό. Ο βόμβος όμως σιγά-σιγά μετατρέπεται σε μια έκθαμβωτική coda.

Ένα από τα πιο γνωστά έργα του Pärt, το "Tabula rasa" (άγραφος πίνακας), για δύο βιολιά, έγχορδα και προετοιμασμένο πιάνο, δείχνει ότι για τον Pärt ή μουσική ήταν ένα καινούργιο ξεκίνημα και μια πορεία προς τη θεία θεωρία. Το έργο παίχθηκε στην Ελλάδα στις 8 Άπριλίου 1993 από την Καμεράτα, Όρχήστρα Φίλων της Μουσικής στην αίθουσα Δημήτρη Μητρόπουλου του Μεγάρου Μουσικής Άθηνών υπό τη διεύθυνση του Richard Studt. Η ένορχήστρωση έδω θυμίζει ένα έργο του Schnittke.

Το 1980 ό Pärt έδωσε σε πρώτη μορφή το έργο "Summa", με έπιρροές από τον Igor Stravinsky (1882-1971). Το "Cantus in Memory of Benjamin Britten" για καμπάνες και έγχορδα δέχθηκε έπιρροές από τον Βρετανό συνθέτη. Με το έργο «Έπί των ποταμών Βαβυλώνος» (Ψαλμ. 136, 1), (An den Wässern

zu Babylon), ὁ Pärt ἐπιστρέφει στὴ μουσικὴ τοῦ 13ου αἰώνα.

Τὸ "Passio Domini Nostrum Jesu Christi secundum Joannem" (Πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ Ἰωάννην) τοῦ Pärt γράφηκε τὸ 1982. Ἐδῶ ἐπικρατεῖ ὁ Αἰολικὸς τρόπος καὶ οἱ ἰδέες τοῦ Pärt παρουσιάζονται ἐπαναληπτικὰ καὶ δημιουργοῦν μιὰ ἐντυπωσιακὴ ἐμπειρία. Τὸ ἔργο ἔχει ἀφηγηματικὸ ὕφος καὶ θυμίζει κατὰ τὴν κριτικὴ τὰ θρησκευτικὰ ἔργα τοῦ Stravinsky ἀλλὰ καὶ τὸν Heinrich Schütz (1585 – 1672). Ἀναφέρουμε ἀκόμη τὰ ἔργα "Miserere", "Sarah was Ninety Years Old", "Arbos", "De Profundis", "Annum per annum", "Cantate Domino", "Fratres".

Ἡ περίοδος κατὰ τὴν ὁποία στρέφεται ὀριστικὰ στὴν Ὁρθόδοξη πνευματικότητα ὁ Pärt εἶναι οἱ ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '80. Κατὰ τὸν Wolfgang Sandner ἡ πνευματικότητα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας συγκινοῦσε τὸν Pärt καὶ διότι οἱ πιστοὶ τῆς ἐξέταζαν πρῶτα τοὺς ἑαυτοὺς των, μὲ πνεῦμα αὐτομεμψίας πρὶν προσπαθῆσουν νὰ σώσουν τοὺς ἄλλους. Ὁ ἴδιος ἐπισημαίνει, ὅτι κατὰ καιροὺς οἱ συνθέσεις τοῦ Pärt εἶναι σὰν τὶς προσευχὲς τῶν Ἑσυχαστῶν, προσευχὲς ἑνὸς μουσικοῦ ἀναχωρητῆ, μυστικῆς καὶ ἀπλῆς, φωτίζουσες καὶ γεμάτες ἀγάπη.

Τὸ "Te Deum" (1984 – 1986), γιὰ χορωδία καὶ ὀρχήστρα γράφηκε κατόπιν παραγγελίας τῆς Westdeutscher Rundfunk τῆς Κολωνίας. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς κυκλοφορίας τοῦ δίσκου μὲ αὐτὸ τὸ ἀξιόλογο ἔργο καὶ τρία ἄλλα τοῦ συνθέτη, ὁ κριτικὸς τοῦ περιοδικοῦ «Ἡχος» Κώστας Γιαννουλόπουλος παρατηρεῖ: «Τὸ μουσικὸ ἔργο τοῦ Arvo Pärt μᾶς προσφέρει ἕνα ἀξιόλογο γιὰ τὴν κουλτούρα μας περιεχόμενο. Τὸ ἔχω ξαναπεῖ: ἂν πρέπει νὰ προσπαθῆσουμε νὰ τὸν ἀνακαλύψουμε ὡς δημιουργικὴ προσωπικότητα, τὴν ἀνακάλυψη αὐτὴ δὲν

τὴν περιμένουμε ἀπὸ τὴν τεχνικὴ του ἀλλὰ τὴν ἀναζητοῦμε στὸ χῶρο μιᾶς πνευματικῆς ταυτότητας. Γιατί ὅλη ἡ μουσικὴ τοῦ Pärt δὲν βασιζέται στὸ τί ἐμεῖς ἀναγνωρίζουμε ὡς «τεχνικὲς ἐπιρροές»... ἀλλὰ στὸ ὅτι ψάχνει νὰ συγκροτήσῃ ἕνα περιεχόμενο πού σχετίζεται μὲ τὸ ὑπερβατικὸ στοιχεῖο. Λειτουργικὴ ἢ ὄχι τούτη ἡ μουσικὴ, νοιάζεται νὰ συμπορευτεῖ μὲ τὸ θεῖο...».

Τὸ Stabat Mater (1985) γιὰ σοπράνο, κοντρατενόρο, tenόρο καὶ τρίο ἐγχόρδων, παραγγέλθηκε ἀπὸ τὸ ἴδρυμα Alban Berg καὶ τὸ διακρίνει ἄκρα ἀπλότητα, κάποια στατικότητα, ἡ ἐπαναληπτικότητα τῶν μοτίβων πού χαρακτηρίζει τὸν μινιμαλισμὸ καὶ μιὰ δυνατὴ καὶ αὐστηρὴ ἀτμόσφαιρα.

Τὸ "Festina Lente" (1988) γιὰ ἄρπα καὶ ὀρχήστρα ἐγχόρδων μεταδίδει ἕνα αἶσθημα γαλήνης καὶ ὀδηγεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴν τύρβη τοῦ κόσμου τούτου. Χρησιμοποιοῦνται ἐδῶ οἱ Λύδιος, Αἰολικὸς καὶ Δωριος τρόποι. Ἡ μελωδία παίζεται συνολικὰ ἑπτὰ φορές καὶ τελικὰ σβήνει στὴ σιωπῇ. Ἀλλὰ ὅπως παρατηρεῖ ἕνας κριτικὸς «ἂν θέλουμε νὰ ψάξουμε τὰ κρυμμένα νοήματα πρέπει νὰ μάθουμε νὰ ἀξιολογοῦμε τὴ σιωπῇ». Οἱ παρατηρήσεις τοῦ Pärt γιὰ τὶς συνθέσεις του περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὶς λέξεις «σιωπηλό» καὶ «ῥαῖο».

Ἀκολουθεῖ ἕνα "Magnificat" πού γράφηκε ἀπὸ τὸν Pärt τὸ 1989 καὶ δείχνει πόσο βαθειὰ ριζωμένος ἦταν ὁ συνθέτης στὴν προγονικὴ θρησκευτικότητα.

Τὸ ἔργο "Berliner Messe" (1990 – 1992) γιὰ χορωδία καὶ ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο προορίζεται λειτουργικὰ νὰ ψαλεῖ τὴν Πεντηκοστή, γιατί περιλαμβάνει καὶ τὸ "Veni Sancte Spiritus" («ἔλθε Ἅγιον Πνεῦμα»). Ἡ λειτουργία τοῦ Pärt ἀποφεύγει στοιχεῖα δραματικά, ἀποπνέει γαλήνη καὶ μεταδίδει μιὰ βαθειὰ χαρά. Στὰ φωνητικὰ μέρη σχεδὸν δὲν ἔχει ὁ συνθέτης ἐνδείξεις γιὰ

τόν τρόπο ἑρμηνείας, ἀλλὰ ὁ ἑρμηνευ-
τῆς ἀφήνεται ἐλεύθερος, ὅπως παρατη-
ρεῖ ὁ Richard Brown, νὰ καθορίσει τὶς
φωτοσκιάσεις τῆς δυναμικῆς καὶ τῶν
τέμπι. Σ' αὐτὸν ἐπαφίεται νὰ νιώσει καὶ
νὰ μεταδώσει τὰ πλούσια πνευματικὰ
ἀποθέματα, ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτὴ τῆ
μουσικῆ. Τό ἔργο, παρατηρεῖ ὁ ἴδιος
κριτικός, εἶναι διάφανο καὶ γράφηκε μὲ
εὐλάβεια. Μπορεῖ νὰ ἀνοίξει ἕνα παρά-
θυρο στὴν ψυχὴ τοῦ ἀκροατῆ.

Τὸ ἔργο "Summa" (1991) γιὰ ὀρχή-
στρα ἐγγόρδων, ἦταν στὴν ἀρχικὴ του
μορφή τετράφωνη φωνητικὴ σύνθεση
βασισμένη στὸ κείμενο τοῦ Credo. Ὁ
Pärt ἀκολουθεῖ ἐδῶ τὴν παράδοση τῶν
μεγάλων συνθετῶν τοῦ Μεσαίωνα. Σὲ
μιὰ σειρὰ ἐναλλασσομένων ντουέτων,
ζεύγη φωνῶν ἐπικαλύπτονται ὥστε ὁ ἀ-
κροατῆς δὲν εἶναι ποτὲ βέβαιος ποῦ τε-
λειώνει τὸ ἕνα καὶ ποῦ ἀρχίζει τὸ ἄλλο.
Ὁ Pärt κάνει χρῆση ἐδῶ τοῦ Αἰολικοῦ
τρόπου. Ἡ μουσικὴ προχωρεῖ μὲ μικρὲς
παραλλαγές, ὥστε νὰ φαίνεται πάντα
περίπου ἡ ἴδια, ἀλλὰ ὄχι ἀκριβῶς ἡ ἴ-
δια, τὰ ντουέτα ἀνακυκλώνονται γύρω
ἀπὸ τὶς ἴδιες μελωδικές φράσεις, ἀλλὰ
πάντα μὲ μικρὲς παραλλαγές. Ἔργο
φωτεινό, ποὺ μεταδίδει γαλήνη καὶ ὑ-
ποδεικνύει τὴν αἰωνιότητα.

Τὸ "Silouans Song" (1991), ποὺ ἐκ-
φράζει τὸν ζωηρὸ πόθο τῆς ψυχῆς νὰ
συναντήσῃ τὸν Κύριο, εἶναι ἀφιερωμέ-
νο στὸν Ἀρχιμανδρίτη Σωφρόνιο καὶ
τοὺς περὶ αὐτὸν ἀδελφούς.

Ὁ Αγνο Pärt μὲ ρίζες στὴν Ὁρθό-
δοξη Ἐκκλησία, ἔγραψε ἔργα τὰ ὁποῖα
χαρακτηρίζει πρωτοτυπία καὶ ὑπερβα-
τικὴ ὁμορφιὰ καὶ ἀναδειχθῆκε σὲ ἕνα
ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους συνθέτες θρη-
σκευτικῆς μουσικῆς τῶν ἡμερῶν μας.
Τὸ 1980 ὁ συνθέτης μετανάστευσε στὴ
Δύση καὶ ζεῖ σήμερα στὸ Βερολίνο.

★ ★ ★

Ὁ Ἄγγλος John Kenneth Tavener

ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἔργα καθιερώθη-
κε ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ταλαντούχους
καὶ πρωτότυπους σύγχρονους συνθέτες.
Ἀκολούθησε μιὰ πορεία σταθερῆ, χω-
ρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ σχολές, τάσεις
καὶ μόδες, πορεία πρὸς τὴν πνευματικὴ
καὶ μεταφυσικὴ πλευρὰ τῆς ἀνθρώπι-
νης φύσης.

Ὁ Tavener γεννήθηκε στὸ Λονδίνο
στὶς 28 Ἰανουαρίου τοῦ 1944. Ἦδη ὄ-
ταν μπῆκε στὸ σχολεῖο (στὸ Highgate
School) ἔπαιζε καλὰ πιάνο καὶ ἐκκλη-
σιαστικὸ ὄργανο. Σπούδασε στὴ Royal
Academy of Music μὲ τὸν sir Lennox
Berkeley (1903–1989) καὶ τὸν Αὐστρα-
λὸ David Lumsdaine (γ. 1931). Γιὰ πάνω
ἀπὸ 15 χρόνια ἦταν ὀργανίστας στὴν
Πρεσβυτεριανὴ Ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Ἰω-
άννου στὸ Kensington. Σὲ πολὺ νεαρὰ
ἡλικία κέρδισε πολλὰ βραβεῖα στὴ σύν-
θεση.

Μεταξὺ τῶν πρώτων ἔργων τοῦ Ta-
vener ἀναφέρουμε τὰ "In alium" καὶ
"Celtic Requiem". Τὸ 1965 συνέθεσε τὴ
δραματικὴ Βιβλικὴ καντάτα "The Wha-
le", ἡ ὁποία γνώρισε μεγάλη ἐπιτυχία.
Τὸ 1972 ἔδωσε τὸ ἔργο "Ultimos Ritos",
ποὺ ἀναφέρεται στὴ Σταύρωση. Φάνη-
κε ἀπὸ τότε ὅτι τὸν Tavener χαρακτη-
ρίζει πρωτοτυπία καὶ ἄρχισε νὰ ἐμφανί-
ζεται στὸ ἔργο του ἕνα προσωπικὸ μου-
σικὸ ἰδίωμα.

Κορύφωμα τοῦ μουσικοῦ του ξεκι-
νήματος θεωρεῖται ἡ ὄπερα "Thérèse"
(1973–76) ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὶς ἐσω-
τερικὲς δοκιμασίες τῆς νεαρᾶς μονα-
χῆς Ἁγίας Θηρεσίας τοῦ Lisieux καὶ
παίχθηκε στὸ Covent Garden.

Ἡ στροφή τοῦ Tavener πρὸς τὸ Βυ-
ζάντιο καὶ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία
πρωτοεμφανίζεται στὰ ἔργα του "A
Gentle Spirit" καὶ "Canticle of the Mother
of God" (ἀφιερωμένο στὸν πνευματικὸ
ἡγέτη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴ
Μεγάλῃ Βρετανία μητροπολίτη Ἀντώ-
νιο τοῦ Σουρώζ). Κατὰ τὴν περίοδο

1976 – 1977 μεταστράφηκε όριστικά στην Όρθόδοξη Πίστη και άν και άνήκει στη Ρωσική Όρθόδοξη Έκκλησία στην Άγγλία, έχει στενούς δεσμούς και με τους Έλληνορθόδοξους.

Αύτη ή στροφή έπηρέασε βαθειά τον τρόπο προσεγγίσεως της Τέχνης από τον συνθέτη και καθόρισε όριστικά τους προσανατολισμούς του. "Έκτοτε ή μουσική του, ένω παρέμεινε ή ίδια τεχνικώς, απέκτησε μιá πιό αύστηρή και ύπερβατική ποιότητα. Προσπαθει να προσεγγίσει τó μυστήριο τó «**άποκεκρυμμένον από τών γενεών**» και να έχει ζωντανούς δεσμούς με την Παράδοση.

Τό 1978 συνέθεσε τή «Λειτουργία του άγιου Ίωάννου του Χρυσοστόμου» για χορωδία a cappella και τó 1980 έδωσε τó έργο «Άχμάτοβα – Requiem», πού παίχθηκε μεταξύ άλλων στο φεστιβάλ του Έδιμβούργου.

Τά έργα "Prayer of the World" και "Ikona of Light" (1983) έχουν σχέση με τις προσευχές τών ήσυχαστών και τά όράματα τών όσίων. Τό "Ikona of Light" γραμμένο για διπλή χορωδία και τρίο έγχορδων παίχθηκε για πρώτη φορά τον Ίούλιο του 1984 στο Φεστιβάλ του Cheltenham. Πρόκειται για ένα από τά σπουδαιότερα έργα, πού έγραψε ό συνθέτης, έμπνευσμένο από τά έλληνικά ήσυχαστικά κείμενα. Τό έργο βασίζεται σε κείμενο του άγιου Συμεών του Νέου Θεολόγου (942 – 1022), ένός κορυφαίου εκπροσώπου της Βυζαντινής μυστικής θεολογίας και ψάλλεται στην έλληνική γλώσσα. Τά κείμενα του άγιου Συμεών κυριαρχούνται από τó θέμα του θείου φωτός, τó όποιο ή ψυχή θεάται χαρισματικά αφού καθαρθεί με τή νοερά προσευχή κατά τή διδασκαλία του άγιου.

Τό έλληνικό κείμενο πού χρησιμοποιεί ό Tavener άρχίζει με τις φράσεις: «Φώς, Δόξα. Άγιος ό Θεός, άγιος ίσχυρός, άγιος άθάνατος έλέησον ήμās.

Έλθε τó φώς τó άληθινό, έλθε ή αίώνας ζωή, έλθε τó άποκεκρυμμένον μυστήριο, έλθε ό άκατανόμαστος θησαυρός, έλθε τó άνεκφώνητον πράγμα, έλθε τó άκατανόητον πρόσωπον, έλθε ή άίδιος άγαλλίασις, έλθε τó άνέσπερον φώς, έλθε πάντων τών μελλόντων σωθηναι άληθινή προσδοκία...» και καταλήγει με τις λέξεις: «Φώς, Έπιφάνεια».

Τό έργο άποτελείται από έπτά μέρη: Φώς I, Δόξα, Τρισάγιον I: "Άγιος ό Θεός, Μυστική Προσευχή εις τó Άγιον Πνεύμα, Τρισάγιον II: "Άγιος ό Θεός, Φώς II, Έπιφάνεια.

Η τρίτη και πέμπτη κίνηση βασίζονται στον Τρισάγιο "Ύμνο της Βυζαντινής λειτουργικής Παραδόσεως και ό Tavener κατέβαλε προσπάθεια, ώστε να μη ψάλλονται δυτικότερα.

Έργο πού προσπαθει να μεταδώσει μιá μυστική θέαση, μιá μεγαλειώδη έντύπωση της θείας φωτεινότητας και σε μεγάλο βαθμό τó έπιτυγάνει. Ό δρόμος του Tavener είναι ό δρόμος της άσκητικής θεωρίας.

Τό "Funeral Ikona" στηρίζεται σε φράσεις από την Έλληνορθόδοξη νεκρώσιμη άκολουθία για κηδεία ιερέων. Τό 1987 έγραψε τó έργο "Hymn to the Holy Spirit" για τή χορωδία του Christ Church Cathedral στο όποιο χρησιμοποιεί κείμενα από διάφορες Όρθόδοξες άκολουθίες του Άγιου Πνεύματος. Και έδω άσχολεϊται πρωτίστως με τή δημιουργία μιās ήχητικής εικόνας, ένός συνόλου ίσοροπημένου, πού έντυπώνει με τήν τάξη και τήν όμορφία του.

Τό 1987 συνέθεσε έπίσης τó "The Protecting Veil" για βιολοντσέλλο και όρχήστρα κατόπιν προτροπής του βιολοντσελλίστα Steven Isserlis, έργο πού σημείωσε καταπληκτική έπιτυχία και χαρακτηρίστηκε από τήν κριτική άριστούργημα της σύγχρονης μουσικής δημιουργίας. Τό έργο άναφέρεται στο θαύμα τών άρχών του 10ου αίώνα, όταν

οί Βυζαντινοί αντιμετώπιζαν κίνδυνο από τους εισβολείς Σαρακηνούς.

Το 1988 έγραψε ο συνθέτης τα έργα "Vigil Service" και "Akathist of Thanksgiving", που βασίζονται σε Ὁρθόδοξα Ἐκκλησιαστικά κείμενα και ή πρεμιέρα τους δόθηκε στο Ἀββαείο του Westminster με μεγάλη επιτυχία. Το 1990 νέος θρίαμβος με το έργο «Ἀνάστασις» για χορωδία και ὄρχήστρα. Τὸν ἴδιο χρόνο ὁ Tavener ἔδωσε τὸ έργο «Θρήνος» για σόλο βιολοντσέλλο, σύνθεση γραμμένη εἰς μνήμη ἑνὸς στενοῦ φίλου και ἔμπνευσμένη ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο Θρήνο και τὰ μοιρολόγια τῆς Ἑλληνικῆς λαϊκῆς παράδοσης. Το 1991 παίζεται για πρώτη φορά τὸ έργο του "Repentant Thief" (Ὁ Μετανοῶν Κλέπτης), ἀπὸ τῆ Συμφωνική Ὀρχήστρα τοῦ Λονδίνου.

Ἀξιόλογο έργο τοῦ Tavener εἶναι ἀκόμη ή ὄπερα «*Μαρία ή Αἰγυπτία*», που παρουσιάστηκε πρόσφατα στο φεστιβάλ τοῦ Aldeburgh και στην ὁποία ἀναφέρθηκαν πρόσφατα οἱ «Ἀκτίνες».

Τὸ 1992 έγραψε τὰ έργα: "The last sleep of the Virgin", "Village Wedding" και "We shall See Him as He Is" για ὑψίφωνη, τενόρο, χορωδία και ὄρχήστρα. Τὸ τελευταῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 11 μουσικές «εἰκόνες» που «εἰκονίζουν» γεγονότα ἀπὸ τῆ ζωὴ τοῦ Κυρίου κατὰ τῆ διήγηση τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη.

Τὸ κείμενο ἐπέλεξε ή ἀδελφή Θέκλα, ἡγουμένη τῆς Ὁρθόδοξης Μονῆς στο Normanby τοῦ North Yorkshire και ὁ τίτλος ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τὴν Καινή Διαθήκη. (Α' Ἰωάννου κεφ. γ' στ. 2) «ὄψομεθα αὐτὸν καθὼς ἔστι». Ἡ «εἰκόνα τοῦ Ἠγαπημένου» ἀναφέρεται στον Ἀπόστολο Ἰωάννη, τοῦ ὁποῖου οἱ ἀναμνήσεις τῶν γεγονότων ἀπὸ τῆ ζωὴ τοῦ Κυρίου περιγράφονται στις 11 εἰκόνες. Κατὰ τὸ συνθέτη ή εἰκόνα εἶναι ἕνα «παράθυρο στον Οὐρανόν». Τὸ έργο προσπαθεῖ νὰ εἰκονίσει με κατάλληλους συν-

δουασμούς ἤχων μεταξύ ἄλλων τῆ Βάπτισις, τὸ γάμο τῆς Κανᾶ, τὴν ἐκδίωξη τῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὸ ναό, τῆ συνάντησι με τῆ Σαμαρείτιδα, τὸν Μυστικὸ Δείπνο, τῆ Σταύρωση, τὴν Ἀνάστασι, τὴν Πεντηκοστή. Ὁ μουσικολόγος Ivan Hewitt παρατηρεῖ στο περιοδικὸ Classic CD (Φεβρ. 1993), ὅτι σ' αὐτὸ τὸ έργο «τὰ λόγια περιβάλλονται ἀπὸ ἕνα φωτοστέφανο μελισμάτων και περιδινόμενων ἀρμονικῶν δομῶν, που φαίνεται νὰ κινουῦνται ἀνεξάρτητα τοῦ χρόνου. Κάθε στάδιο τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου ἐμφανίζεται με μιὰ ἱερατικὴ ἀκίνησι. Δὲν ὑπάρχουν ἐκτυλισσόμενα γεγονότα στο χρόνο, που ὀδηγοῦν ἀπὸ ἕνα ἐπεισόδιο στο ἐπόμενο». "Ὅπως στην ἴδια Ὁρθόδοξη εἰκόνα μπορεῖ νὰ συνυπάρχουν ἐπεισόδια ἀπὸ τῆ ζωὴ ἑνὸς ἀγίου, που φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ συμβαίνουν ταυτόχρονα στον ἴδιο τόπο, ἔτσι και στη μουσικὴ τοῦ Tavener ἔχουμε μιὰ σειρά ἀπὸ εἰκόνες, που συνυπάρχουν ή μιὰ δίπλα στην ἄλλη τὴν ἴδια στιγμή τῆς αἰωνιότητος. Τὸ έργο καταλήγει με τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰωάννη: «Ἐρχου, Κύριε Ἰησοῦ» (Ἀποκ. 22, 20) και τὸ βιολι παίζει τὴν ἀρχικὴ φράση, που μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι δὲν ἔχουμε κατάλληλο ἔνδυμα γάμου για νὰ εἰσέλθουμε στο οὐράνιο νυμφικὸ δωμάτιο, γιατί ὁ χιτῶν μᾶς ἐλέγχει.

Τὸ "Eternal Memory" (Αἰωνία Μνήμη) τοῦ Tavener για βιολοντσέλλο και ὄρχήστρα ἐγχορδων παραγγέλθηκε ἀπὸ τὴν Australian Chamber Orchestra (ὄρχήστρα δωματίου τῆς Αὐστραλίας). Τὸ έργο "The Lamb" (Ὁ Ἀμνός) βασίζεται σε ποίημα τοῦ William Blake (1757 – 1827). Ἀναφέρουμε ἀκόμη τὰ έργα: "Two Hymns to the Mother of God" (Δύο ὕμνοι στη Θεομήτορα), "Today the Virgin" (Σήμερα ή Παρθένος), "The Tiger".

Ὁ John Tavener βρήκε ὅτι εἶναι ἀπ' εὐθείας ἀπόγονος τοῦ John Taverner

(1490–1545) δάσκαλου τῶν χορωδιῶν στοῦ Cardinal College, ὁ ὁποῖος καλλιέργησε τὴν ἀγγλικὴ πολυφωνία, ὅπως διακρίνεται ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη τῆς Ἑπειρωτικῆς Εὐρώπης.

Ὁ συνθέτης δέχθηκε κατὰ τοὺς κριτικούς ἐπιρροὲς καὶ ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ ἔργα τοῦ Stravinsky. Δηλώνει ἐν τούτοις ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συντονισθεῖ μὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς σύγχρονης τέχνης καὶ δὲν εἶναι ἐνθουσιώδης γιὰ τὴ Δυτικὴ Παράδοση. Ἀγαπᾷ τὸ μέλος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, στρέφεται πρὸς τὴ Χριστιανικὴ Ἀνατολή, πιστεύει ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ συνθέτει ὅπως ὁ ἅγιος γράφος ζωγραφίζει μιὰν εἰκόνα.

★ ★ ★

Τὸ πνευματικὸ ὁδοιπορικὸ πολλῶν πιστῶν συνθετῶν τοῦ αἰῶνα μας ἔχει ποικίλες ἀφετηρίες, παρουσιάζει πληθώρα παραλλαγῶν στὶς προσεγγίσεις, δρομολογεῖ ὅμως ἐν γένει συγκλίνουσες τροχιές. Πρόκειται γιὰ μιὰ πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα, τὴν προσευχὴ καὶ τὴ δοξολογία. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Schnittke, τοῦ Pärt καὶ τοῦ Tavener, συνθετῶν πού ἀντλήσαν ἐμπνεύσεις ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη μουσικὴ Παράδοση φαίνεται νὰ ὀφείλεται καὶ στὶς ἐπιρροές, πού δέχθηκαν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ψαλμωδοὺς σὲ μιὰ ἐποχὴ, πού παρατηρεῖται νοσταλγία γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, ἐνῶ ὁ Górecki μὲ τὴν τρίτη συμφωνία του συγκλίνει πρὸς τοὺς ἄλλους τρεῖς.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς νεοέλληνες συνθέτες, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργο

ἔχει βαθύτατα ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ μουσικὴ μας παράδοση, ὁ Μίκης Θεοδωράκης, γράφει σὲ ἓνα βιβλίο του: «Γι' αὐτὸ τὸ βιβλίο μου αὐτὸ ἄς γίνεῖ ἔναυσμα γιὰ κάθε νέο μας συνθέτη γιὰ μιὰ ἀποφασιστικὴ στροφὴ πρὸς τὶς πηγές καὶ τὶς ρίζες τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς. Πρέπει νὰ μάθει ἀπαραίτητα τὴ Βυζαντινὴ μουσικὴ σημειογραφία ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐντρυφήσει στοὺς μελωδικοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς. Νὰ μαγνητοφωνῆσει τοὺς ἀυθεντικοὺς ἱεροψάλτες (ὄσοι μᾶς ἀπομένουν) νὰ πάει, ἂν τὸ μπορεῖ, στὶς πηγές τῆς Ὁρθοδοξίας, στοῦ Ἁγίου Ὁρος, στοῦ Πατριαρχεῖο καὶ ἄλλες παλαιῆς μονῆς καὶ νὰ ἐγγράψει τοὺς Βυζαντινοὺς ὕμνους ὅσο εἶναι ζωντανὴ ἀκόμα ἡ παράδοση».

Ἡ στροφὴ αὐτή, τὴν ὁποία ὀραματίζεται ὁ Ἕλληνας συνθέτης φαίνεται ὅτι συντελεῖται ὡς ἓνα βαθμὸ ὄχι μόνο μεταξὺ νεοελλήνων συνθετῶν, ἀλλὰ καὶ συνθετῶν, πού προέρχονται ἀπὸ χῶρες ὅπως ἡ Ἀγγλία, ὅπου οἱ Ὁρθόδοξοι ἀποτελοῦν μειοψηφία.

Σὲ καιροὺς χαλεποὺς κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ πολιτιστικὴ μας ἀλλοτρίωση συντελεῖται ραγδαῖα γιὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους, αὐτὰ τὰ ἐλπιδοφόρα σημάδια στροφῆς πρὸς τὴν Πολιτιστικὴ μας Παράδοση, «ὡς δρόσος Ἀερμῶν» (Ψαλμ. 132) μᾶς ἀναζωογονοῦν, μᾶς ἐνθαρρύνουν, κάνουν πιὸ εὐκολὴ τὴν πορεία μας μέσα στὴν ἀύχμηρὴ ἔρημο τῆς ὑλιστικῆς ἐποχῆς μας.

Α. ΔΩΡΙΚΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

«ΣΚΕΥΟΣ ΕΚΛΟΓΗΣ»

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ

(Στὰ εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του)

Δ'

Κι ὁ ποιητὴς ἀσυναγώνιστος πάν-
τα θὰ μᾶς πεί γιὰ τὸν ἀγώνα τοῦ ναυτι-
κοῦ μας, γιὰ τοὺς φρουροὺς τῶν βυθι-
σμένων πλοίων, στίχους ποὺ δὲν εἰπώ-
θηκαν ποτὲ στὴν παγκόσμια ποίηση καὶ
λογοτεχνία:

«Σκέψου ἀδερφέ μου:

πλοίαρχοι πόσοι, ἐκεῖ, στὰ βάθη
στέκουν, μόνοι στὸ τιμόνι.

Πιστοὶ στὰ καταποντισμένα τους κα-
ράβια.

Καὶ πρόσω, πάντα πρόσω... θὰ φω-
νάζουν μόνοι

μὲ ρότα ἑνὸς ἄστρου τὴν ἀνταύγεια.

Ναῦτες καὶ πλοίαρχοι,

σ' ἀπύθμενα βασίλεια,

πάνε καὶ πάνε

σ' ἀτέλειωτα ταξίδια,

ταξίδια δίχως χρόνο, δίχως μίλια».

«Σκέψου ἀδερφέ μου» «Ραψωδία» σελ.27.

Καὶ γιὰ τὸ Μίμη Μελετόπουλο, τὸν
ἥρωα καὶ κυβερνήτη τοῦ πλωτοῦ νοσο-
κομείου «Ἄττική», ποὺ τὸ βύθισαν οἱ
Γερμανοὶ τὸ 1941, θὰ γράψει γιὰ νὰ συμ-
πληρώσει τὶς σελίδες τῆς «Ραψωδίας»
(σελ. 28) αὐτοὺς τοὺς στίχους:

«Τὲς νύχτες τὲς ἀφέγγαρες,

ὅταν θὰ σπάζουν,

λόφοι τὰ κύματα σ' ἐρημικὲς ἀκτὲς

.....

θὰ λέν' οἱ θρύλοι:

Ἵρθός, τοῦ χρέους φρουρός,

δαφνόφυλλα

καὶ φύκια

στὰ μαλλιά του...».

«Μίμης Μελετόπουλος».

Δακρῦζει κανεὶς διαβάζοντας κι αὐ-
τοὺς τοὺς στίχους. Εἶναι ὑπέροχος ὁ
Μπολέτσης, τραγικός καὶ λυρικός. Θὰ
τοῦ ταίριαζε περισσότερο νὰ εἶναι ἕνας
τραγικός, ἕνας Αἰσχύλος τῆς ἐποχῆς
μας. Ὁ προσωπικὸς ὄμως καημὸς γιὰ
τὴν κώφωση τὸν ἔκλεισε στὰ κανάλια
τοῦ λυρισμοῦ, μὲ βαριὲς ὄμως συγχορ-
δίες τοῦ τραγικοῦ στοιχείου.

Καὶ γιὰ τὸν ἱερὸ αὐτὸ πόλεμο, καὶ
γιὰ τὴ νίκη ποὺ θὰ ἴρθει, θὰ βάλει τὴν
ἄνοιξη ὁ ποιητὴς μέσα στους στίχους
του:

«Ὁ Μάρτης ἦρθε γελαστός, ὁ Μάρ-
της.

Ἵγραῖος εἶν' ὁ θάνατος, ὄραῖος.

Ὅποιος πεθάνει τώρα περνάει στὸ
φῶς.

.....

Νέος

τὴν ἄνοιξη

γιὰ τὴν πατρίδα...».

«Μάρτης 1941», «Ραψωδία» σελ. 29.
Είναι κι' ἐδῶ οἱ περίφημοι ἀναβαθμοὶ
τοῦ Μπολέτση. Ἔχω τὴ γνώμη καὶ τὸ
διακηρύσσω μ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν εὐκαι-
ρία, ὅτι ἡ «Ραψωδία» τοῦ Μπολέτση
δὲν πρέπει νὰ λείπει ἀπὸ κανένα ἑλλη-
νικὸ σπίτι, κι ἐδῶ καὶ στὰ ξένα.

Γιὰ τὸν ἡρωϊκὸ πόλεμο στὰ ὄχυρὰ
τῆς Μακεδονίας, βάνει ὡς ἐπεξηγημα-
τικὸ ὑπότιτλο: «Μακεδονία – Θράκη
αἰωνία Ἑλλάδα» καὶ τὸ μέγα τοῦτο σύν-
θημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γιὰ τότε, γιὰ σή-
μερα καὶ γιὰ πάντα, ὁ Μπολέτσης τὸ
σαλπίζει ἀπὸ τὸ 1946. Στὴ συνέχεια, μι-
λάει γιὰ τὴ σκλαβιά, βάζοντας πάλι τὸ
Μάρτη ν' ἀνοίξει τὴν αὐλαία τῆς σκλα-
βιάς καὶ τῆς συμφορᾶς. Εἶναι κι αὐτὸ
μιὰ ὑπέροχη ἔμπνευση τοῦ Μπολέτση:

«Ἀπὸ τ' ἀντικρινά, τὰ πέρα κεῖ, βου-
νὰ

ἦρθε ὁ Μάρτης,

ὁ Μάρτης ὁ καλός.

Κι ἔφερε ἄνθια: μυγδαλιές καὶ γυά-
κινθους.

.....

Ὅμως τραγούδια δὲν τὸν δέχτηκαν
καὶ μουσικές·

κι ὡς ἄνθισαν ἔτσι μαράθησαν

οἱ γυάκινθοι κι οἱ μυγδαλιές,

μέσ' στὴ σιγὴ τοῦ ἀργοῦ θανάτου.»

«Μάρτης» «Ραψωδία» σελ. 39.

Καὶ ἐδῶ σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ποιήμα-
τα συναντάει κανεὶς ἔντονο τὸ τραγικὸ
στοιχεῖο.

Καὶ στερνά, γιὰ τὴ Ναζιστικὴ σκλα-
βιά θὰ πεῖ:

«...Κάπου κάποιο τραγούδι περνᾶ,
στὰ βαριά τῆς σκλαβιάς, καλντερίμια.
«Γιατί;»

λέει τὸ τραγούδι· καὶ λέει.
Κι οἱ ἀντίλαλοι, τ' ἄστρα, τὰ δέντρα,

ρωτοῦνε: «Γιατί;...»

«Κάποιο τραγούδι περνᾶ μέσ' τὴ νύ-
χτα», «Ραψωδία» σελ. 40.

Κι ἐδῶ ὁ Μπολέτσης μᾶς θυμίζει τὸ μή-
νυμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅτι κι ἡ φύση

καὶ τὸ σύμπαν «συνωδίνει» μαζί μὲ τὸν
ἄνθρωπο, γιὰτί κι αὐτὰ ὅλα ἔχουν ξεπέ-
σει μαζί του μετὰ τὴν «πτώση».

Κι ἀπ' τ' ἄλλα ποιήματα τῆς σκλα-
βιάς θὰ μᾶς πεῖ:

«...Γύρω σου, μιὰ συντριμμένη στρατιά.

Ἕνα πλήθος ὠραῖοι ἠττημένοι!...»

«Ἡρωικὸ Ἐλεγεῖο», («Ραψωδία» σ. 42).

«Ποιὸς κραυγάζει;

Τ' ἄρματα τῶν Λατίνων, στοὺς δρό-
μους τῆς νύχτας,

ποιὸν σέρνουν γυμνός;...»

«Νύχτες φόβου», «Ραψωδία» σελ. 42.

«Πυκνώνει ὄλο πυκνώνει τὸ σκοτάδι
κι ἀργά-σιγά, σαβάνου θόβη,

ὅλα τὰ σκέπασε τὸ χιόνι...»

«Στὴ γῆ τοῦ σκότους», «Ραψωδία» σ.46.

Καὶ πάλι ἐδῶ ὁ Μπολέτσης σ' αὐτὰ τὰ
ποιήματα μᾶς δίνει δείγματα τοῦ τραγι-
κοῦ στοιχείου.

Καὶ τελειώνει τὴν ἱστορία στὶς σε-
λίδες τῆς «Ραψωδίας» γιὰ τὴν κατοχι-
κὴ σκλαβιά, μὲ τὴν πείνα καὶ τὴ συμφο-
ρὰ ἐκείνων τῶν χρόνων καὶ κλείνει τὴν
ποιητικὴ αὐτὴ συλλογὴ ντυμένος τὸ ἄμ-
φιο τῆς «ποιητικῆς ἱερωσύνης», αὐτὸς
ὁ «ἱερούργος» τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ πολέμου,
μὲ τὴ φούγκα τῶν ψαλμικῶν στίχων τοῦ
τελευταίου μέρους ποῦ τὸ ὀνομάζει «Διε-
θνῆς τῆς ἀγάπης». Γι' αὐτὸ σωστά ἐπι-
σημαίνουν οἱ Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
στὸν πρόλογο τῆς «Ραψωδίας» (σελ. 8)
ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς «Ραψωδίας» εἶναι
σαλπικτῆς ἀλλὰ καὶ ψάλτης, ὄχι μόνον
τῆς νίκης ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλεύσεως τῆς
εἰρήνης καὶ τῆς ἀδελφοσύνης στοὺς λα-
οὺς τῆς Γῆς». Γράφει λοιπὸν ὁ ποιητὴς
τὸ τμῆμα ποῦ τ' ὀνομάζει «Διεθνῆς τῆς
ἀγάπης», ποῦ περιέχει τὸ μεγαλειῶδες
ὄραμα ἑνὸς καινούργιου κόσμου, ποῦ
εἶναι ἡ ἔλευση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ
στὴν Πατρίδα μας καὶ στὴν Οἰκουμέ-
νη. Καὶ ἐδῶ θὰ προφητέψει γιὰ τὸ γκρέ-
μισμα τῶν συνόρων:

«Λαοὶ ἀγγέλων, τώρα,

στὸν ἀγῶνα τῆς σπορᾶς

θὰ ξεκινοῦν ἀδελφωμένοι.
 Σὲ κάμπους, δίχως κάγκελα συνόρων
 μὲ ὕμνους κι ἄσματα, φαιδροὺς ἀλα-
 λαγμούς...».

«Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου». (Ραψ. 67)
 Ἔτσι ὁ στίχος του: «Σὲ κάμπους δίχως
 κάγκελα συνόρων» τὸν ἀναδείχνει ποι-
 ητὴ καὶ τῆς «Ἐνωμένης Εὐρώπης», ποὺ
 κατάργησε τὰ σύνορα μεταξύ τῶν κρα-
 τῶν τῆς τὸ 1992, γιατί ὁ στίχος αὐτός,
 πέρ' ἀπ' αὐτὴ τὴ συγκυρία, ἔχει καὶ οἰ-
 κουμενικὸ χαρακτήρα. Καὶ γίνεται ὁ-
 λοφάνερο ἀπὸ τὰ πράγματα, ὅτι ὁ με-
 γάλος Μπολέτσης προσφέρει στὴν Ἐ-
 νωμένη Εὐρώπη» τὴ «Ραψωδία» καὶ τὴν
 ἄγνωστη γιὰ τὰ μέλη τῆς «Πίνδο» μὲ
 τὶς θαυμαστὲς νίκες στὶς κορφές τῆς.
 Αὐτὰ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1946 καὶ τὸ
 1948 ἐκδίδει μόνος του τὴν «Ἐπιστρο-
 φή», ποὺ εἶναι ἡ μεγάλη φωνὴ τῆς με-
 τανοίας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς, ἐνῶ τὸν
 Ὀκτώβρη τοῦ 1948 δημοσιεύει στὶς «Ἀ-
 κτίνες» σελ. 474, τὸ συγκλονιστικὸ λυ-
 ρικὸ ποίημα: «Πορεία», ποὺ εἶναι ὁ χρυ-
 σὸς κρικός τῆς παλιᾶς του πορείας καὶ
 τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας γενικά, ἀλ-
 λά καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ Χριστιανικοῦ
 αὐτοῦ Ἔργου, ποὺ ἴδρυσε ὁ ἀοίδιμος
 π. Εὐσέβιος Ματθόπουλος. Εἶναι χαρα-
 κτηριστικὸ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ποιήμα-
 τος: «... Ἐφτασες πια! Ἐδῶ μιλοῦν γλυ-
 κὰ, ἀπαλὰ κι ὅταν γελοῦν
 ἐξαισία ἀκούγετ' ἀρμονία...»

Εἶναι ἓνα ποίημα ποὺ μὲ τὸν τίτλο «Πο-
 ρεία» μᾶς μιλάει ἕμμεσα γιὰ τὴν πορεία
 του. Μᾶς μιλάει σὲ τρίτο πρόσωπο, γιατί
 αὐτὴ τὴν πορεία: «φεύγοντας μακρὰ,
 κόντρα στ' ἀγιάζι τοῦ βοριά
 καὶ κόντρα στοὺς κυκλῶνες»
 τὴν ἀκολουθοῦν πολλοί, καρτερώντας
 κάποτε τὴν «ἄνοιξη χρυσῆ». Τὸ δημο-
 σιεύουμε ἐδῶ, γιὰ νὰ εἶναι σφιχτοδεμέ-
 νο μ' αὐτὰ τὰ σημειώματα ποὺ μιλοῦν
 γιὰ τὴν πορεία τοῦ ποιητῆ:

«ΠΟΡΕΙΑ

Κι' ἔφυγες τότε μακρὰ, κόντρα στ'

ἀγιάζι τοῦ βοριά
 καὶ κόντρα στοὺς κυκλῶνες.
 Μπῆκες σὲ μάνητες καιρῶν, χειμῶ-
 νες ἄγριων μερῶν:
 χαλάζια, ἀγέρες, χεῖμαρροι... Κακοὶ
 χειμῶνες.
 Στῶν στεναγμῶν τὴ λαγκαδιά, σκέ-
 λεθρα δέντρα καὶ κλαδιά·
 καὶ στῶν λυγμῶν τὶς ἔρμες χῶρες,
 ἄστρο δὲ λάμπει πουθενά, κούφιος
 καρδιές, μάτια κενά,
 μαδοῦν τ' ἄνθη ἀμύριστα, πέφτουν ἄ-
 γούρμαστες οἱ ὀπῶρες...

Κι' ἔφυγες πάντα μακρὰ· καὶ πάν-
 τα κόντρα στὸ βοριά,
 κόντρα στὰ τετρανέμια:
 Μέσα σ' ὀμίχλες καὶ σκιές κρατοῦ-
 σες θύμισες παληές,
 γιὰ κάτι ἄτια κάτασπρα, φτερόποδ'
 ἄτια δίχως γκέμια...

Ἔτσι χλωμός, δίχως μιλιὰ, μιὰν ἄ-
 νοιξη, μιὰν ἀντηλιά
 χρόνια καὶ χρόνια καρτεροῦσες.
 Κι ἤρθεν ἡ ἄνοιξη χρυσῆ, ἡ μᾶλλον
 ἔφτασες ἐσὺ
 στὴ νέα τούτην ἐποχὴ, ποὺ τόσο τὴν
 ποθοῦσες.
 Καὶ τώρα, τώρα στὴν καρδιά, και-
 νούργια φύλλα, νέα κλαδιά,
 βλαστοί, ἀνθοὶ καὶ μῦρα.
 Καὶ νά, φανοὶ οἱ πελαργοί· κι οἱ γερα-
 νοὶ στὴ Νέα Αὐγὴ
 τὰ χελιδόνια ἔφεραν σὲ μιὰ λαμπρὴ
 φωτοπλημμύρα.

Ἐφτασες πιά! Ἐδῶ μιλοῦν γλυκὰ, ἀ-
 παλὰ κι ὅταν γελοῦν
 ἐξαισία ἀκούγετ' ἀρμονία.
 Κι ἂν ἡ ψυχὴ σου σὰν πουλί, χαρᾶς
 κοτσύφι, κελαιδεῖ,
 γλυκὰ λαλεῖ μέσ' τὴ χρυσῆ, τὴ λιόχα-
 ρη εὐλογία.»

Ὅπως βλέπουμε ὁ Μπολέτσης ἀ-
 κολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁπ.
 Παύλου, ποὺ συχνὰ κάνει ἀναφορὰ στὴ
 ζωὴ του γράφοντας: «ἔσχατον δὲ πάν-

των ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κά-
μοί» (Α΄ Κορ. ιε΄ 8), «ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ
ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμι
ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίω-
ξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» (Α΄ Κορ.
ιε΄, 9), «... Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον
ἁμαρτωλοὺς σῶσαι ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐ-
γώ» (Α΄ Τιμ. α΄ 15) κι ὁ ποιητὴς μας
κάνει κι αὐτὸς ἀναφορά στὴ ζωὴ του.
Γι' αὐτό, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1948 μᾶς
δίνει τὰ ποίημα «Πορεία», ποὺ ἀναφέ-
ρεται στὸ στίχο «ποῖά ἦταν ἡ φωνὴ ποὺ
τὴν πορεία μου ἄλλαξε» καὶ ταυτόχρο-
να, αὐτὸς ποὺ ἔχει «σκευὸς ἐκλογῆς»
κι ἀπεσταλμένος διδάσκει καὶ διακη-
ρῦσσει μὲ τὴν πέμπτη στροφὴ, γιὰ «νέα
κλαδιά, γι' ἀνθούς καὶ μύρα, γιὰ τὴ λαμ-
πρὴ φωτοπλημμύρα». Σαλπίζει δηλ. τὸ
τοῦ Παύλου: «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ
γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β΄ Κορ. ε΄ 17)
κι δημοσιεύει τὸ Νοέμβρη τοῦ ἴδιου ἔ-
τους στὶς «Ἀκτίνες» σελ. 532 τὸ ποίη-
μα «Βροντοῦν τὶς Πίνδου οἱ κορφές»,
ποὺ οἱ ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» τὸ πε-
ριέλαβαν στὶς σελίδες τῆς «Ραψωδίας»
στὴν ἔκδοση τοῦ 1989, σελ. 75, γιὰτι
αὐτὸ τὸ ποίημα κλείνει μέσα στοὺς στί-
χους τοῦ τῆ μεγάλης μάχης τῆς Πίνδου
ποὺ ἔδωσε τὴ νίκη, ἀλλὰ καὶ τὴν πεμ-
πτουσία τῶν δραματισμῶν τοῦ ποιητῆ
καὶ τῆς «Ραψωδίας» ποὺ εἶναι ὁ ἐρχο-
μὸς ἐνὸς κόσμου «εἰρήνης, ἀδελφοσύ-
νης, ἀνθρωπιᾶς καὶ ἀγάπης μέσα στὴν
ἀνθρωπότητα» ὅπως ἐπισημαίνουν στὸν
πρόλογο τῆς «Ραψωδίας», σελ. 8, οἱ
ἑκδόσεις «Ἡ Δαμασκός».

Τώρα νιώθω γιὰτι ὁ ποιητὴς δημο-
σίευσε τὸ ποίημα «Βροντοῦν τῆς Πίν-
δου οἱ κορφές» τὸ Νοέμβρη τοῦ 1948
καὶ τὸ ποίημα «Πορεία» τὸν Ὀκτώβρη
ποὺ εἶναι ὁ μῆνας τῆς Πίνδου. Γιὰ νὰ
συνδέσει τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Ἐπι-
στροφή», ποὺ τὴν ἐξέδωσε τὸ 1948, μὲ
τὴν μεγάλη δημιουργία τῆς «Ραψωδίας»,
ἀφοῦ τὸ ποίημα «Βροντοῦν τῆς Πίνδου
οἱ κορφές» ἀποτελεῖ ἀνακεφαλαίωση

τῶν στίχων τῆς «Ραψωδίας». Μ' αὐτὸ
λοιπὸν τὸ ποίημα ὁ ποιητὴς θὰ πεῖ καὶ
θὰ σαλπίζει:

«Βροντοῦν τῆς Πίνδου οἱ κορφές
κι ἀντιλαλοῦν τὰ καταράχια,
πλαγιὲς βογοῦν σπηλιὲς καὶ βράχια,
κι ὡς τ' ἄστρα φτάνουν οἱ φωτιές...».

Θέλει νὰ διακηρύξει κι ἐδῶ μ' αὐ-
τοὺς τοὺς στίχους ὁ Μπολέτσης, ὅτι αὐ-
τὸς ὁ πόλεμος εἶναι ἱερός, εἶναι πολεμι-
κὸς ἀγώνας γιὰ τὶς μεγάλες κι αἰώνιες
ἀξίες «ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν», ὅ-
πως θὰ ἔλεγε ὁ Ἅπ. Παῦλος. Καὶ ἐδῶ
θὰ μᾶς δώσει τὸ μέγα μήνυμα γιὰ τὴ
«Μακεδονία» μὲ τοὺς στίχους: «Οἱ Μα-
κεδόνες πολεμᾶν / πλάϊ μὲ πλάϊ μὲ τοὺς
Θρακιώτες / καὶ μὲ τοὺς Βορειοηπειρω-
τες / σ' ἐξαισία ἔφοδο χυμᾶν...» «Καὶ
Θερμοπύλες ζοῦν Ἐκεῖ / καὶ δόξες τῶν
Βουλγαροκτόνων / καὶ ξαναλάμπει φῶς
αἰῶνων / ἀπὸ μιὰ σπιθα Ἑλληνική.»

Καὶ λάμπει τῆς οὐράνιας δόξας ἡ
παρουσία, ποὺ γίνεται θρίαμβος κι ὄρ-
μῆ, ἀλλὰ καὶ Φῶς ὡς τὰ πέρατα τῆς
Γῆς:

«Λευκῶν Ἀγγέλων στρατιᾶς
κι ἡ Παναγιὰ ἦταν κοντά μας
καὶ φύλαγε τὰ βήματά μας
ἀπ' ὄλες τὶς κακοτοπιές...»

(«Ραψωδία» σελ. 77).

Καὶ θὰ προσθέσει γι' αὐτὴ, τὴ με-
γάλη μάχη:

«-Κάτασπρο σάβανο. Σιγῆ...
Ξάφνου σπαθιά σπιθᾶν, ντουφέκια,
δράματα κι ἀστροπελέκια -
θρύλλους λαμπροὺς γεμίζ' ἡ Γῆ».

(«Ραψωδία» σελ. 77).

Καὶ συνεχίζεται στοὺς στίχους τοῦ
ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδας μὲ τὶς οἰκου-
μενικὲς διαστάσεις: «Στιγμὴ ὠραία καὶ
τρανὴ / ποὺ χίλια χρόνια μέσα ἔχει. /
Γεῖα καὶ χαρὰ σας Γάλλοι, Τσέχοι, /
Βέλγοι κι ἀδέλφια Βρεταννοί.

Καὶ τώρα ὁ Μπολέτσης θὰ σαλπί-
σει ἐδῶ τὸν Ἐθνικό μας Ὕμνο, ὡς ὕ-
μνο ὅλης τῆς οἰκουμένης: (Πρόλογος

Ραψωδίας σ. 7).

«Ἄπ' τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ τ' ἅγια κόκκαλα βγαλμένη,
σ' ὄλη τῇ Γῆ, στὴν Οἰκουμένη,
Χαῖρε ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά.»

Κι ἀκολουθεῖ τὸ μεγαλειώδες θεῖο
δραμα: «Παιδιὰ Ἑλλήνων τὸ σπαθί /
δρεπάνι κάποτε θὰ γίνεи. / Χρυσὸ καρ-
πὸ ἢ Γῆ θὰ δίνει, / Χριστοῦ Ἀγάπη θ'
ἀπλωθεῖ.» «Κι οἱ πολιτεῖες τὰ χωριά,
/ σημαῖες κι ἄνθη θὰ ντυθοῦνε, / ἄνθη
πού δὲ θὰ μαραθοῦνε / κι αἰώνια θὰ
ἔχουν εὐωδιά.» Μὲ πρωτοποριακὴ πάν-
τα παρουσία τῆς Ἑλληνικῆς γενιῆς, λέει
ὁ ποιητής: «Παιδιὰ Ἑλλήνων στὸν πλα-
τὺ δρόμο π' ἀνοίγεται μπροστὰ μας /
πρῶτη στοὺς πρῶτους ἢ γενιά μας / κι
ἡρωϊκοὶ νέοι στρατοί. / Στρατοὶ χαρᾶς,
εἰρηνικοί, / μ' ἄξινα, ἀλέτρι καὶ δρεπά-
νι, / χτίστεις, ἐργάτες καὶ τσομπάνοι, /
σὲ μιὰ ζωὴ Χριστιανική.»

Αὐτὰ τὰ λέει στὸ ποίημα τοῦ 1948
ἀνακεφαλαιώνοντας ἔτσι μὲ νέα μορφή
καὶ νέα ἔκφραση τὸ μέγα δράμα τῆς
«Διεθνοῦς τῆς ἀγάπης», πού ἀρχικὰ τὸ
ἔπε το 1946. Γι' αὐτὸ κι οἱ στίχοι αὐτοῦ
τοῦ ποιήματος, μᾶς λένε καὶ μᾶς θυμί-
ζουν, ὅτι πρέπει νὰ σταθοῦμε μπροστὰ
στὸ βασικὸ αὐτὸ δράμα τοῦ καινούρ-
γιου κόσμου, στὸ θάμπος τοῦ τελευταίου
τμήματος τῆς «Ραψωδίας» μὲ βαθιὰ
συλλογὴ, γιατί δὲν εἶναι μόνο φεγγοβό-
λο δράμα, εἶναι ταυτόχρονα καὶ μιὰ
ψαλμικὴ συμφωνία ἰκεσίας, γὰ τὴν ἔ-
λευση αὐτοῦ τοῦ καινούργιου κόσμου...

Ἔτσι ὁ Μπολέτσης γράφοντας τὴν
ἱστορία γιὰ τὸ Ἔπος τοῦ 1940, τὴ συ-
φορὰ τῆς σκλαβιάς καὶ τῆς πείνας καὶ
δείχνοντας τὸ δράμα τοῦ νέου κόσμου
δίδασκε πῶς ὁ νέος κόσμος πρέπει νὰ
χτισθεῖ στὸ ἀκλόνητο θεμέλιο πού λέγε-
ται Ἰησοῦς Χριστός, στὸ μοναδικὸ ἀγ-
κωνάρι πού «ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
μοῦντες», καθὼς, καὶ οἱ οἰκοδόμοι τῶν
πολιτισμῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Μὲ τὸ ποί-
ημα «Ἐπιστροφή», τὸ πρῶτο τῆς «Διε-

θνοῦς τῆς ἀγάπης», ἀρχίζει αὐτὴ τὴν
ψαλμικὴ συμφωνία, μὲ σκηνικὸ τὰ συν-
τρίμματα τοῦ πολέμου καὶ τῶν καιρῶν
καὶ μὲ οὐσιαστικὴ ἔκφραση τὴν ὁμολο-
γία:

«Εἶχαμε χτίσει, Κύριε, Βαβέλ φθορᾶς,
μὲ λάσπη, χάλυβα, μπετόν, γρανίτη
καὶ μαρμάρινες κολῶνες.

Κι ἦρθαν ἀέρες... σήκωσαν
τις στέγες τῶν σπιτιῶν

πόρτες – παράθυρα μᾶς πῆραν οἱ κυ-
κλῶνες.

Ἦρθαν ποτάμια, σάρωσαν τὰ λασπο-
θέμελά μας.

.....
Εἶπαμε, πρέπει τὴ νέα μας ζωὴ
πρῶτὴ στέρια ἄπ' τὸ μπετόν
νὰ ξαναχτίσουμε.

.....
Ναί, Κύριε.

Ὅπως μᾶς εἶπες θὰ ἔναι ἡ νέα μας
ζωή:

Λευκὴ – ἐξαίσια κι ἄφθαρτη
θὰ λάμψει

στὸν ἥλιο σου κάποιο πρωί.»

Αὐτὸ τὸ οὐσιαστικὸ ποίημα δείχνει
πῶς ὁ καινούργιος κόσμος πρέπει νὰ
ἔναι θεμελιωμένος στὴν εἰρήνη, στὴν ἀ-
δελφοσύνη καὶ στὴν ἀγάπη. Ἔτσι ὁ
Μπολέτσης ἔπλεκε μὲ στίχους: Τὶς δι-
δαχὲς καὶ τὰ μηνύματα τοῦ αἰοιδίμου
π. Σεραφεῖμ Παπακώστα, τοῦ μεγάλου
ἱεραποστόλου τῶν καιρῶν μας, πού ἄρ-
χιζε τὸ κήρυγμά του ἀπὸ τὸν ἄμβωνα
τῆς Μητροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὴν
πρῶτη Κυριακὴ μετὰ τὸ φοβερὸ Δεκεμ-
βριανὸ κίνημα, μὲ τὴ φράση: «**Συνέσει-
σας τὴν γῆν καὶ συνετάραξας αὐτήν. Ἰα-
σε τὰ συντρίμματα αὐτῆς**» (Ψαλμ. νθ'
4). Ἀλλὰ καὶ τὰ μηνύματα τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου Τσιριντάνη, τοῦ σοφοῦ Καθη-
γητῆ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπι-
στημίου Ἀθηνῶν καὶ μεγάλου χριστια-
νοῦ διανοητῆ τῶν καιρῶν μας, πού ἔλε-
γε ὅτι ὁ 20ος αἰῶνας ἔχτισε πολιτισμοὺς
δίχως θεμέλιο. Αὐτὰ ὅλα τὰ σάλπιζε καὶ

ή «Διακήρυξη» τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», πού συνέντευξε τότε, τὸ 1946, μὲ τὴ «Ραψωδία», πού κυκλοφόρησε ἐκεῖνη τὸν Ὀκτώβρη, ἐνῶ ἡ «Διακήρυξη» τὸ Νοέμβρη, λέγοντας ταυτόχρονα στὸν Ἑλληνικὸ λαό, τί πρέπει νὰ κάνουμε ὅλοι ὡς Ἕλληνες, γιὰ νὰ βγεῖ τὸ Ἔθνος ἀπὸ τὰ ἐρείπια καὶ νὰ ἀναστηθεῖ μεσ' ἀπὸ τὴ σφοδρά πού πέρασε. Ὁ Μπολέτσης ὁμως τὰ ἔλεγε ὅλα αὐτὰ μὲ στίχους, ἀπηχώντας, ὅπως εἶπαμε τὶς διδαχὲς καὶ τὰ μηνύματα τοῦ αἰοδίδιμου π. Σεραφεῖμ Παπακώστα, καθὼς καὶ τὴν κοσμοθεωριακὴ γραμμὴ τοῦ σοφοῦ Καθηγητῆ καὶ μεγάλου χριστιανοῦ διανοητῆ Ἀλεξάνδρου Τσιριντάνη καὶ τῶν «Ἀκτίνων» τὸ σάλπισμα.

Ἔτσι ὁ Μπολέτσης, μὲ τὰ ποιήματα τοῦ τελευταίου μέρους τῆς «Ραψωδίας» μὲ τὸ ἀστραφερό του βλέμμα σκίζει τὴν καταχνιά τῶν καιρῶν, καὶ πέρ' ἀπὸ τὰ συντρίμια καὶ τὰ ἐρείπια βλέπει κι ὀραματίζεται τὸν καινούργιο κόσμον πού ἔρχεται μὲ τὰ ποιήματα:

«Στὸν ὄρθρο τῆς νέας ζωῆς» σελ. 64. Στὸ «Ἐμπρὸς πάντα» σελ. 65. «Στοῦ καλοῦ τὴ λεγεῶνα», σελ. 66. Στὸ μῆνυμα τοῦ «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου», σελ. 67. Στὸ «Ἐνας καλύτερος κόσμος» σ. 68. Στὶς «Πατρίδες σ' ὅλη τὴ γῆ» σ.69. Καὶ ὅλα αὐτὰ ὁ Μπολέτσης τὰ λέει στέλνοντάς τα ὡς «Μήνυμα» σελ. 70, «...στῶν στεναγμῶν καὶ στῶν δακρῶν τὶς χῶρες:...» Καὶ τοὺς ψαλμικοὺς στίχους αὐτοῦ τοῦ μέρους, τοὺς τελειώνει μ' ἓναν «Ἐπίλογο» ἐπίσης ψαλμικὸ σελ. 71, λέγοντας: «Στὴν ἐρημία, στὴν ἀπόγνωση, / στοὺς κύκλους τῆς δοκιμασίας / γνώρισα τὴν ψυχὴ μου: / Καινούργια γῆ, καινούργια γῆ! / Καινὰ τὰ πάντα, / Καινούργια Γῆ. / ...Κύριε, / παρακαλῶ Σε, δός μου / φωνὴ ἀγγελικὴ / νὰ ψάλλω «ἐν χορδαῖς» τὴ δόξα / πού / ἀντικρῶ ἐντός μου...».

Καὶ μόνο μὲ τὸ μόχθο τῆς «Ραψω-

δίας» καὶ τοὺς ὑπέροχους θόλους τῆς οὐσίας της, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ ὁ Μπολέτσης τὸ 1973, λίγο πρὶν φύγει γιὰ τοὺς Οὐρανούς: «τὸν δρόμον τετέλεκα».

Ἔτσι ὁ Μπολέτσης, ὡς «ἱερούργος» τῶν θαυμάτων τοῦ 1940-41 καὶ στὴ συνέχεια τῶν γεγονότων τῆς δοκιμασίας τοῦ Ἔθνους, ἔγραψε μὲ τὴ δική του ποιητικὴ πνοὴ τὴν Ἱστορία ἐκείνων τῶν χρόνων μέχρι τὸ 1946. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ Μπολέτσης ὄχι φυσικὰ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀξιολογικῆς συγκρίσεως, ἀλλὰ ἀπὸ ἀποψη μορφῆς καὶ ἔκφρασης, δὲν εἶναι ἕνας Κάλβος, ἕνας Σολωμός, ἕνας Βαλαωρίτης, ἕνας Παλαμᾶς, γιατί κι αὐτοὶ ἔγραψαν ἱστορία μὲ στίχους. Ὑπὸ εἰδικὴ ὁμως θεώρηση θὰ πλησίαζε πρὸς τὸν Κάλβο, ἀλλὰ δὲν εἶναι Κάλβος. Εἶναι ὁ Μπολέτσης μὲ τὴ δική του ιδιότυπη ποιητικὴ φωνή. Θὰ ταίριαζαν ὁμως ἀπόλυτα καὶ γι' αὐτὸν οἱ φράσεις τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, πού εἶπε γιὰ τὸν Κάλβο σὲ ὁμιλία του στὸν Φιλολογικὸ Σύλλογο «Παρνασσός» τὸ 1888:

«Ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Κάλβου διαλάμπει ὡς ἀεφθος χρυσὸς ὁ Λυρισμός... Ὑπὸ φαντασίας ὑψηλῆς ἐπροικίσθη μετάρσιος ψαυεῖ τὰ ἄστρα ἀλλὰ δὲν χάνεται εἰς τὰ νέφη, καὶ ποτὲ δὲν χάνει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν γῆν... Ὁ ποιητὴς ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ζωὴν καὶ ὡς ὁ Ὀμηρικὸς Αἴας ἐζητεῖ φῶς διὰ νὰ πολεμήσῃ, οὕτω καὶ ἐκεῖνος ψάλλει ἐν πλήρει φωτί. Ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου παραλαμβάνει εὐκρινῆ σχήματα, ὡς αἱ γραμμαὶ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων, λαμπρὰ χρώματα, ὡς ὁ χρυσὸς καὶ ἡ πορφύρα νεφελώδους δύσεως... ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἱστορίας καὶ τῶν θελητήρων τῆς φύσεως κατασκευάζει κοσμήματα...» (Κωστὴ Παλαμᾶ Ἄπαντα - Ἐκδοσὴ Μίρη, τόμος 2ος, «Κάλβος ὁ Ζακύνθιος», σελ. 51).

(Συνεχίζεται)

Ν. Π. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

«ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ»

Πέμπτο Διεθνές Συνέδριο Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας

Πάτμος 26 Αὐγούστου 1993

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΩΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Εισήγηση τοῦ Καθηγητοῦ Ε. Λ. Μπουροδήμου

Δὲν ὑπάρχει ἴσως, σὲ θρησκευτικὸ ἢ φιλοσοφικὸ κείμενο στὴν παγκόσμια λογοτεχνία, σκέψη καὶ βιβλιογραφία, ἐναργέστερη περιγραφή καὶ βαθύτερη προφητεία οἰκολογικῆς πτώσεως καὶ περιβαλλοντικῆς καταστροφῆς ἀπὸ ἐκείνη τῆς Ἐποκαλύψεως τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου.

Ὁ ποιητὴς Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης περιέγραψε μὲ θεϊκὴ πραγματικὰ ἐνόραση καὶ προφητεία τὰ αἷτια (καὶ τὴν «αἰτιολογία») καθὼς καὶ τὰ τελικὰ «ἐπιφαινόμενα», τὴν φαινομενολογία τῶν συμβάντων. Ἡ ἐνάργεια, ἡ δύναμη περιγραφῆς, ἡ βαθύτερη ἀλληγορία καὶ ἡ πειστικότητα, συνθέτουν ἓνα κείμενο βαθύτατου στοχασμοῦ καὶ μιᾶς ἐφιαλτικῆς ἀγωνίας τῆς φυσικῆς καταστροφῆς.

Τὸ βιβλίον τῆς Ἐποκαλύψεως συντάγη στὴν Πάτμο. Καὶ ἐδῶ, μὲ ἀληθινὸ πνευματικὸ ρίγος ψυχῆς καὶ πνεύματος θὰ παρουσιάσουμε τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὡς «ὑψιστον μάθημα» θεϊκῆς νοουθεσίας καὶ ἐντολῆς ἀλλαγῆς πορείας, ὡς ἐμπραγμάτου «μετανοίας» πού «διακηρύσσουμε» στὸν ἴδιον αὐτὸ χῶρο. Πρὶν ἀπὸ τὴν θεώρηση τοῦ προβλήματος προτείνω νὰ ἀναμνησθοῦμε τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α΄ ἐπιστολή, ε΄ 5–8). «Πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. Ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγο-

ρῶμεν καὶ νήφωμεν· οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθούσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας».

Οἱ καταστρέφοντες τὴν Γῆ ἄγγελοι τῆς Ἐποκαλύψεως (πρῶτος, τρίτος, πέμπτος καὶ ἕκτος) προδιαγράφουν ἀκριβῶς σχεδὸν τὴ σύγχρονη οἰκολογικὴ προοπτικὴ, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀλλάξει τακτικὴ καὶ πρακτικὴ, ἂν δὲν τερματίσει τὴν σημερινὴ ἀμαρτωλὴ πορεία τῆς «ἀπωλείας» του. Ἄς ἀκούσουμε τὸν Λόγον τῆς Ἐποκαλύψεως, «γρηγοροῦντες καὶ νήφοντες», ὅπως παραγγέλλει ὁ Παῦλος στὴν Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή του:

Ὁ πρῶτος ἄγγελος τῆς Ἐποκαλύψεως προκαλεῖ τὴν καταστροφὴ τῆς πανίδος καὶ τῆς βλαστήσεως τῆς Γῆς, τοῦ σοβαροῦ θεμελίου τῆς βιολογικῆς-γενετικῆς ποικιλίας, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ διαδικασία τῆς ζωῆς τῶν οἰκοσυστημάτων ὑποβιβάζεται καὶ τελικὰ πεθαίνει...

«...Ἐσάλπισε καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκλή, καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκλή, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκλή...».

Ὁ τρίτος ἄγγελος προκαλεῖ τὴ μόλυνση τῶν ὑδάτων, τὴν καταστροφὴ τῶν

θαλασσῶν, τοῦ πρώτου ἐνδιαιτήματος τῆς ζωῆς.

«...Ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καίόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων...».

«...καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν...».

Ὁ δὲ πέμπτος ἄγγελος προκαλεῖ τὴν μόλυνση τοῦ ἀέρος, αὐτὴ πού φέρει τὸ θάνατο ἀπὸ ἀσφυξία καὶ δηλητηρίαση:

«Ἐσάλπισε... καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου καιομένης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄηρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος...» (Ἀποκ. 9, 1–2).

Ὁ δὲ ἕκτος ἄγγελος ἀποδεσμεύει τὰς δυνάμεις τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ ὁποῖες δροῦν διὰ τοῦ πυρός, τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου (Ἀποκ. 9, 15–18).

«...Καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἠτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ εἰς τὴν ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἑνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων· ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὄρασει καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις καὶ αἶ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρός καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν.»

Ἔπειτα ἡ φωνὴ ἡ μεγάλη μετὰ τὴν ὁποία διατάσσεται ἡ ἐκχυση τῶν ἐπτὰ φιαλῶν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν προκαλοῦσα ἕλκη στοὺς ἀνθρώπους, θανατοῦται ἡ ἐνάλιος ζωὴ, μολύνονται

οἱ πηγὲς τῶν ὑδάτων, ἀλλοιοῦται τὸ κλίμα, καταστρέφεται ἡ ἐξουσία, ξηραίνεται ὁ ποταμὸς Εὐφράτης καὶ καταστρέφονται οἱ μεγάλοι οἰκισμοὶ καὶ μεγαλουπόλεις (Ἀποκ. 16, 1–21). «Καὶ ἤκουσα μεγάλης φωνῆς ἐκ τοῦ ναοῦ λεγούσης τοῖς ἐπτὰ ἀγγέλοις· ὑπάγετε καὶ ἐκχέετε τὰς ἐπτὰ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν.

– Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος αὐτὸν καὶ πονηρὸν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους...

– Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσει.

– Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· καὶ ἐγένετο αἷμα.»

Ἡ σημερινὴ οικολογικὴ ὑποβάθμιση τῆς ὑδροσφαίρας (ἀέρος, ὑδάτων, ἐδάφους), παρουσιάζεται ἐδῶ στὴν αὐστηρὴ ἐννοιολογικὴ περιγραφὴ ἀγωνίας πού ὀριοθετεῖ ἡ ποιητικὴ τῆς μεταφορᾶς τῆς Ἀποκαλύψεως.

– «Καὶ ὁ τέταρτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι ἐν πυρὶ τοὺς ἀνθρώπους...

– Καὶ ὁ πέμπτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη...

– Καὶ ὁ ἕκτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην...

– Καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου λέγουσα· γέγονε.

Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικούτος σεισμὸς οὕτω μέγας.

Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς

τρία μέρη, και αἱ πόλεις τῶν ἔθνῶν ἔπεσαν. Καὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐχ εὐρέθησαν. Καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς τάλανταῖα καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.»

Ἄναφέραμε τὰ ἑπτὰ καίρια οἰκολογικὰ προβλήματα, τὰ μεγάλα φυσικὰ θέματα ἐκτροπῶν, πού ἀπειλοῦν τὰ οἰκοσυστήματα τῆς φύσεως. Θεμέλιον τῆς βιολογικῆς συνεχείας καὶ πνευματικῆς ζωῆς.

Ἄς προσθέσουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ μιὰ ἄλλη μορφή ρύπανσης – μόλυνσης πού δὲν ὑπάρχει στὴν προφητεία τῆς Ἄποκαλύψεως. Εἶναι ἡ ψυχοπνευματικὴ ἐκτροπή, ἡ ρύπανση τοῦ πνεύματος, ἡ μόλυνση τοῦ Νοῦ, πού στηρίζει μιὰ ἀνεύθυνη πολιτικὴ πράξη, μιὰ ἀπνευματιστὴ ἐξουσία καὶ νοοτροπία παχυλοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ μιὰ Παιδεία χαλῆ στὰ ἠθικά τῆς στηρίγματα, βαρῦτατα «ἀσθενής» καὶ ἐξαρθρωμένη. Αὐτὴν τὴν πνευματικὴ μόλυνση, τὴν ἠθικὴ ρύπανση «ὑπηρετοῦν» τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώσεως (ΜΜΕ) σήμερα.

Εἶναι μιὰ ἀνήθικη, μιὰ συνεχῆ συναλλαγὴ ἐκμαυλισμοῦ ψυχῶν καὶ σωμάτων ὄλων τῶν γενεῶν τῆς κοινωνίας μας μὲ πρώτη τὴ νέα γενιά, πού εἶναι ἡ ἐλπίδα τοῦ αὐριοῦ. Τὰ πάντα τελοῦν στὶς περισσότερες τῶν περιπτώσεων κι ἴσως τὶς πιὸ καίριες γιὰ τὴν πορεία τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς Φύσεως, τῶν οἰκοσυστημάτων τῆς, τῆς μοίρας τῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ – ὑπὸ τὸν ζυγὸν μιᾶς τυραννίας, μιᾶς καταδυναστεύσεως ἀνιέρων συμφερόντων.

Ἄς φέρουμε στὸ νοῦ μας τὸ βαθὺ μῆνυμα τοῦ Παύλου πρὸς Κολλασσαεῖς:

«Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγγνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινα ἔχη μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος.»

Ζοῦμε σ' ἓνα κόσμον πού ἡ βία, τὸ μῖσος, ὁ πόλεμος, ἡ φτώχεια καὶ ὁ πόνος πλημμυρίζουν τὴ Γῆ, τὴ Γῆ πού σήμερα ἀπειλεῖται καὶ κινδυνεύει. Ἡ Ἄποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποτελέσει πραγματικότητα. Ἐνας θερμοπυρηνικὸς κατακλυσμὸς, μιὰ θανάσιμη δηλητηρίαση τῆς ὑδροσφαίρας ἀπὸ ρύπους κάθε μορφῆς, μιὰ ἀνατροπὴ τῆς λειτουργίας τῶν Φυσικοχημικῶν κύκλων καὶ τῆς φωτοσυνθέσεως, εἶναι φαινόμενα μὴ ἀντιστρεπτά, πού θὰ οδηγήσουν στὴν Ἄποκάλυψη τοῦ θανάτου. Θὰ εἶναι ἡ τραγικὴ «κάθαρσις» τῆς μεγάλης ὕβρεως πού ἡ ἐποχὴ μας ἐπιχειρεῖ μὲ ὄργανο μιὰ ἀχαλίνωτη τεχνολογία πού δὲν κατευθύνει ὁ ἡνίοχος Λόγος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγάπης. Ἡ φωνὴ μας, ἡ ἐκκλησίᾳ μας, τὸ χρέος καὶ ἡ ἱστορικὴ εὐθύνη μιᾶς ἠθικῆς αὐτογνωσίας καὶ πνευματικῆς αὐτοσυνειδησίας ἐπιτάσσουν νὰ ἀναζητήσουμε τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Νὰ σώσουμε τὴ Γῆ καὶ τὴ Φύση. Νὰ στηρίξουμε τὴν εἰρήνην πού φωτίζει ἡ δικαιοσύνη, γρηγοροῦντες καὶ νήφοντες: γιατί «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος...».

Ε. Α. ΜΠΟΥΡΟΔΗΜΟΣ

Ἄντεπιστέλλον Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Καθηγητῆς Rutgers University – U.S.A.

Η ΙΚΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

«Διό, ἄχραντε Θεοτόκε...,
πρέσβευε διπνεκῶς,
περιφρουρῆσαι καὶ σῶσαι.
ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας
τὴν νεολαίαν σου»

(Δοξαστικό ἔσπερινου Κοιμήσεως Θεοτόκου)

Ἄδιόρθωτα ρομαντικός ἀναπολῶ, συχνά, τὰ παιδικά μου χρόνια στὸ χωριό, κατὰ τὶς μέρες τοῦ Δεκαπενταυγούστου. Ἰδιαίτερα θυμᾶμαι τὸ κάλεσμα τῆς καμπάνας γιὰ τὴν «Παράκληση», μετὰ τὸ λιόγερμα, ὅπου τὰ παιδιά καὶ οἱ γρηουῦλες ἦμασαν οἱ πιὸ τακτικοὶ παρόντες τοῦ «ποιμνίου» τοῦ παπα – Σωτήρη.

Ἡ ἡλικία τῶν παιδιῶν καὶ ἡ ἀμάθεια τῶν γιαιγάδων δὲν ἐπέτρεπαν, βεβαίως, τὴν κατανόηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιημάτων τῆς Παρακλήσεως, ὅμως καὶ μόνο τὸ γάλισμό τους μποροῦσε νὰ ζωντανεύει τὸ θρησκευτικὸ τους συναίσθημα. Ὁ ἦχος τῶν ὕμνων καὶ ἡ εὐωδιά τοῦ θυμιατοῦ ἀπὸ τὸν παπα – Σωτήρη – γάλτης καὶ παπᾶς, ὁ ἴδιος, σπὴν Ἀκολουθία – ἄγγιζαν τὰ κατὰβαθα τῆς γυχῆς καὶ ἄφηναν δυνατὴ αἴσθηση ἀπὸ τὰ δεῖτα μνηύματα. Ἐχουν περάσει, τώρα, πᾶν ἀπὸ πενήντα χρόνια κι ὅμως νιώθω τὶ ἄλλοτινὲς ἐκεῖνες ὥρες τόσο κοντινές, κάπι σὰν μόλις χθεσινές!...

Δεκαπέντε μέρες καθημερινῆς βραδινῆς λατρείας, ὥσπου νὰ φτάσει ὁ Μεγάλος Ἐσπερινὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ προσκλητήριο γιὰ τὸν ἔσπερινὸ αὐτὸ ἦταν τὸ κάτι ἄλλο. Παρόντες προσκυνητὲς ὅλοι, σχεδόν, οἱ χωριανοί, καθὼς ἡ Κοίμηση τῆς Παναγίας, «κορωνίδα τῶν γιορτῶν τοῦ κα-

λοκαιριοῦ», ἔχει πασχαλιάτικο χαρακτήρα. Εἶναι ἡ «καλοκαιρινὴ Λαμπρὴ» σπὴν Πατρίδα μας. Μὲ τὴ δεκαπενθήμερη, μάλιστα, νηστεία καὶ τὶς λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις, «ποῦ τόσο βοηθοῦν σπὴ θρησκευτικὴ ἀνασυγκρότηση τοῦ λαοῦ καὶ τονίζουν τὴ Θειοανδρώπινη ἐπικοινωνία», ἡ παρομοίωση, «αὐτῆς τῆς πιὸ πανηγυριζόμενης σπὴν Ἑλλάδα Θεομητορικῆς ἑορτῆς», μὲ τὸ Πάσχα, εἶναι πάρα πολὺ ταιριαστί.

Χαρὰ Θεοῦ ἡ κοσμοσυρροὴ ἐκεῖνη στὸν ἔσπερινό. Ἐλαμπαν ὅλοι οἱ χωρικοὶ μὲ τὰ γιορτινά τους, μέσα καὶ γύρω ἀπὸ τὸ μικρὸ ναό. Κι ὅλοι παρακολουθοῦσαν μὲ ἰδιαίτερη εὐλάβεια. Τὸ ξωκκλήσι τῆς Παναγίας ἦταν χτισμένο σπὴν «Ἀηδονολαλοῦσα», πανέμορφη δασικὴ τοποθεσία, κάπου μιὰ ὥρα, μὲ τὰ πόδια, μακρὰ ἀπὸ τὸ χωριό. Τὰ γηλά δέντρα, τὰ κρῦα νερά, οἱ εὐωδιὲς τοῦ δάσους, τὰ βραδινὰ πτερωτά, ὅλα ἔδειχναν νὰ μετέχουν στὸ πανηγῦρι τῆς Παναγίας τοῦ Δεκαπενταυγούστου. Ἐμψυχα καὶ ἄψυχα ἀναπαρίσταναν Παπαδιαμαντικὲς εἰκόνες...

Κι ἐγὼ θυμᾶμαι, ὅτι μοῦ ἄρεσε νὰ εἶμαι μπροστὰ σπὴν ἐκκλησία, κοντὰ κάπως στὸ «ἀναλόγιο», καὶ νὰ σιγομέλνω, κοιτάζοντας τὰ τροπάρια μέσα ἀπὸ τὸ βιβλίο καὶ θαυμάζοντας τὸ πῶς ἦταν τυπωμένα στὸ παλιό, κιτρινισμένο «Μηναῖο». Θυμᾶμαι, ὅτι οὔτε κι ἐ-

γώ, τότε, μπορούσα να καταλάβω, όσα οί ίεροί συγγραφείς θέλανε να έκφράσουν με τούς στίχους τους. Οί μάλτες όμως καθώς «μακάριζαν» τή Θεοτόκο, με τόν δικόν τους τρόπο, κατάφερναν να με συγκινοῦν καί να με κάνουν να ίκετεύω κι ἐγώ τήν Παναγία, μαζί με τούς συγχωριανούς μου. Ἄξέχαστες ἐκεῖνες οί ώρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, στίς προσκυνηματικές εὐκαιρίες τοῦ καλοκαιριοῦ. Πόσο τίς νοσταλγῶ!

Πέρασαν, ἀπό τότε, πάνω ἀπό πενήντα χρόνια καίτόσα πολλά ἔχουν ἀλλάξει γύρω μου. Δέν ζῶ, πλέον, με τίς χαρές τοῦ μικροῦ συντροφικοῦ χωριοῦ μου. Σφίγγομαι στή μοναξιά τῆς πολυάνθρωπης πρωτεύουσας. Ἄλλοιωτικό τόν περιβάλλον κι ἄλλου εἶδους οί ἄνθρωποι, μεγάλοι καί μικροί. Μπροστά μου, κάθε τόσο, προβολή «ζωντανῶν σλαίτς» με εἰκόνες, πού με γεμίζουν θλίψη καί ὀδύνη. Καί πιό πολύ πονῶ καθώς ἀντικρίζω πόζες τίς νεολαίας με «τσακισμένη» τήν ὁμορφάδα τῆς ζωῆς τους.

Κάποια νειάτα «τραγική φιγοῦρα τῆς ἐποχῆς μας». Τά τραγούδια τους μιλοῦν γιά κατάρρευση καί «κάθε τόσο μαθαίνουμε γιά πολλούς ἀπό αὐτούς πού τά γράφουν, τά συνθέτουν, τά τραγουδοῦν, τά χορεύουν, ὅτι βρίσκονται νεκροί με κάθε τρόπο». Γύρω ἀπό τά νειάτα οί «ἐπιτίδειοι», πού δουλεύουν ἀκατάπαυστα καί μηχανεύονται ποικίλα «σκέρτσα», γιά νά τά παρασέρνουν «στό φθινόπωρο καί τόν χειμῶνα τοῦ ἄγχους καί τῆς καταθλίψεως». Καί δέν εἶναι μικρό τόν ποσοστό τῆς νεολαίας, πού βρίσκεται μπροστά σ' ἕνα χάος, πού παραδέρνεται στά ρεύματα τοῦ μηδενισμοῦ, τῆς πνευματικῆς καί

ἠθικῆς συγχύσεως.

Οί περισσότεροι νέοι μας, δυστυχῶς, περπατοῦν στή ζωή ἀνέμελοι. παγιδεύονται σέ δρόμους με «νάρκες» καί δέν ἐννοοῦν νά τόν καταλάβουν. Ἐχουν ἀλλοιωθεῖ, ἔχουν ἀλλοτριωθεῖ, ἔχουν ἀλωθεῖ ἀπό τόν γέμα, πού κατάφερε νά τούς ἀποκόψει ἀπό τήν πνευματική τους κληρονομία καί τή θρησκευτική τους παράδοση, ἀπό τήν ἱστορία τους. Ἡ πνευματική τους νοσηρότητα εἶναι ὑψηλή, με δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἀκόμη καί στή φυσική τους ὑγεία.

Ἡ συμπεριφορά τῆς σύγχρονης νεολαίας, σ' ὀλόκληρο βέβαια τόν κόσμον, ἔχει φτάσει σέ ἐκδηλώσεις τοῦ παραλόγου. Ἀπό τήν ἔκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς κόσμου, ὡς τήν ἐξωτερική ἐμφάνιση καί τίς πράξεις τῆς, ἡ εἰκόνα τῆς νεολαίας εἶναι, συχνά, θλιβερή. Μιά εἰκόνα ζωηρή καί στή σύγχρονη ἑλληνική πραγματικότητα. «Τό ὑπ' ἀριθμόν 1 πρόβλημα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ νεολαία» καί πρέπει νά μᾶς ἀπασχολεῖ, ὅλους σοβαρά.

Κάπου – κάπου ἀκούγονται «κραυγές ἀγωνίας». Ἡ οἰκογένεια καί ἡ κοινωνία ἀνησυχοῦν καί προσπαδοῦν, κάπως, νά βοηθήσουν. Καί ἀπό τήν πνευματική μας ἠγεσία, εὐτυχῶς, ὑπάρχουν κάποιοι, πού κάνουν ὅ,τι μποροῦν, γιά νά ἀφυπνισθοῦν τά νειάτα, καί, κάθε τόσο, τονίζουν τόν πόσο μεγάλο κίνδυνον ἐγκυμονεῖ, γιά τόν Ἔθνος, ἡ κατάσταση τῆς νεολαίας. Κάτι πρέπει νά γίνει, κάτι πρέπει νά ἀλλάξει σ' αὐτή τήν κατάσταση.

Πρέπει ὅλοι μας νά βοηθήσουμε σ' ἕνα πνευματικό προσανατολισμό τῶν νέων. Νά τούς ἀγκαλιάσουμε με ἀγάπη καί τούς δεῖξουμε, πῶς χωρίς τόν πνεῦμα καί τόν ἦθος στή ζωή,

καθένας κινδυνεύει να μην έχει ούτε ἄρτιο παρόν, ούτε ἄξιο μέλλον, για τὸν ἑαυτό του καὶ για τὴν κοινωνία στὴν ὁποία ἀνήκει.

Κι ὕστερα ἄς τὸ ὁμολογήσουμε, ὅτι μεγάλο μερίδιο εὐθύνης, για τὴν κατάσταση τῆς νεολαίας, ἔχουμε ἐμεῖς οἱ μεγαλύτεροι – οἰκογένεια καὶ κοινωνία. Πολλὲς φορές, σκόπιμα, κρύγαμε τὴν ἀλήθεια, ἄλλες φορές δὲν τολμήσαμε νὰ ἀρνηθοῦμε κι ἄλλες φορές ἀνεχθήκαμε τὶς παράλογες ἀπαιτήσεις, ἐν ὀνόματι τῆς... δημοκρατίας! Κι ἡ μεγαλύτερη εὐθύνη μας ἀφορᾷ στὸ ὅτι δὲν δώσαμε ζωντανὸ παράδειγμα μιᾶς γνήσιας καὶ αὐθεντικῆς ζωῆς.

★ ★ ★

Παραμονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου 199... Μέρα πού μου θύμισε πολλὰ καὶ μὲ κέντρισε για σκέψεις. Μόλις εἶχα γυρίσει ἀπὸ τὸ Μεγάλο Ἑσπερινὸ τῆς Ἑορτῆς καὶ κάθησα, για λίγο, στὸ γραφεῖο μου. Τούτη τὴ φορά, μὲ ἀρκετὰ πλέον χρόνια στὴν πλάτη μου, εἶχα συλλάβει καλύτερα τὸ νόημα τῶν ὕμνων καὶ τὸ «δοξαστικό» ἀντήχησε ἀλλοιωτικά μέσα μου, «ξεκούφανε» τὴν ψυχή μου: «Διό, ἄχραντε Θεοτόκε... πρόσθευε διπνεκῶς, περιφρουρησαι καὶ σῶσαι, ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας τὴν νεολαίαν σου». Πῆρα τὸ μπλοκάκι μου καὶ ἔγραφα...

Ἡ αὐγουσιάτικη βραδιά ἦταν μαγευτική. Τράβηξα τὴν πολυθρόνα στὴ

βεράντα κι ἀπομονώθηκα. Κοιτάζοντας πρὸς τὸν Οὐρανὸ, ἐνίωσα τὴν ἀνάγκη μιᾶς θερμῆς ἰκεσίας. Τούτη τὴ στιγμή – εἶπα μέσα μου – ἄς κάνω κι ἐγὼ μιὰ προσευχή για τὴ νεολαία μας. Ἡ Παναγία μας, «ἡ Παναγία ἡ Ἑλληνική», ἡ Παναγία «πὺ συμβολίζει ὅ,τι τὸ ἰδανικὸ καὶ τὸ ἀνώτερο λαχταраί ὁ ἄνθρωπος πάνω στὴ γῆ», ἡ Παναγία, σὰν μεγάλη μάνα μας, δὰ ἀκούσει τὴν ἰκεσία καὶ δὰ συμπονέσει. Μόνο ἡ Παναγία μπορεῖ νὰ προσπατέγει καὶ νὰ σώσει τὴ νεολαία τῆς Πατρίδας μας, τὴ νεολαία ὄλου τοῦ κόσμου.

Καὶ ἦρθε, τότε, στὸ νοῦ μου μιὰ αὐτοσχέδια προσευχή, πὺ εἶχα διαβάσει, πρὶν λίγο καιρὸ. Καθὼς ἤμουν μόνος στὴ βεράντα, ἄρχισα νὰ τὴ λέω «μυστικῶς»: « Θεοτόκε Παρθένε, ὅπως τότε στὴν ταραγμένη καὶ πονεμένη ἀνθρωπότητα ἔφερες τὴ δόξα τοῦ οὐρανοῦ στὴ γῆ, ἔτσι καὶ σήμερα πὺ σὲ παγκόσμια κλίμακα τὰ νειᾶτα μας καταδυναστεύονται, σωματικὰ καὶ ψυχικά, σὲ παρακαλοῦμε νὰ πρεσβεύεις στὸν Υἱό σου νὰ τὰ εὐεργετήσῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ τὴν ἴαση ». Κι εἶπα τὸ Ἄμὴν «ἐκφῶως».

ΖΩΗΣ ΓΑΛΗΝΟΣ

«Ο ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ» (Γ. Βερίτη)

Πλησιάζουν πενήντα χρόνια από την έκδημία του θεολόγου και εξαιρετού χριστιανού λογοτέχνη, του 'Αλεξάνδρου Ι. Γκιάλα (Γ. Βερίτη) και ή μνήμη του είναι πάντα ζωντανή και γόνιμη ή επίδρασή του στα νεοελληνικά χριστιανικά γράμματα και στις μεταγενέστερες γενεές τών χριστιανών νέων. Στις πέντε αυτές δεκαετίες πού μεσολάβησαν, αρκετές μελέτες για την προσωπικότητα και τὸ ἔργο του ἔχουν δημοσιευθεῖ στό παρόν Περιοδικό και σε άλλα ἔντυπα και ἄλλες ἐκδηλώσεις πρὸς τιμὴν του ἐδῶ και στήν γενέτειρά του τὴν Χίο ἔχουν πραγματοποιηθεῖ.

Τὸ ἐνδιαφέρον ὁμως γύρω ἀπὸ τὸ λογοτεχνικό του ἔργο ἀναζωπυρώθηκε πρόσφατα ἀφ' ἐνός με τὴν ἐπανεκδοσὴ ἀπὸ τὸν ἐκδοτικό οἶκο «*Δαμασκός*» τοῦ συνόλου τών ποιημάτων του και ἀφ' ἐτέρου με τὴν κυκλοφορία δύο νέων βιβλίων με δικά του κείμενα, εἴτε ἀδημοσίευτα, εἴτε ἐγκυκλοπαιδικὰ και ξεχασμένα σε νεανικά περιοδικὰ τῆς προπολεμικῆς περιόδου.

Συγκεκριμένα τὸν περασμένο χρόνο ή «*Δαμασκός*» κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο «*Ἀναφορὲς στὴν Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας*», τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ βάση οἱ σημειώσεις του με τὶς ὁποῖες ἐδίδαξε τὴν περίοδο 1943-45 τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης στὴν Σχολὴ Γενικῶν Σπουδῶν τοῦ συλλόγου «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος». Στὴν διδακτέα ὕλη, τὴν ὁποία δὲν πρόλαβε νὰ ὀλοκληρώσει ὁ Α. Ι. Γκιάλας, περιέλαβε κεφάλαια για τὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γραμματεία, για τὴν λογοτεχνικὴ ἀξία τῆς Βίβλου και τὴν Βυζαντινὴ λογοτεχνία. Κεντρικὴ ἰδέα στα μαθήματα αὐτά, ὅπως τὴν διατυπώνει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς στὴν εἰσαγωγὴ τών μαθημάτων αὐτῶν, εἶναι «*ή διαπίστωση τῆς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς παρατηρουμένης συνεργασίας τῆς τέχνης με*

τὸ θρησκευτικό συναίσθημα. Πανάρχαια εὐρήματα παλαιολιθικῆς ἐποχῆς τὸ δειχνουν. Ἄμα τέχνη, ἄμα θρησκευτικὴ ἐμπνευση σε αὐτήν. Τοῦτο και διὰ μέσου τῶν αἰῶνων διαπιστώνεται περίτρανα» (σελ. 10).

Τὸ ταλέντο του αὐτό, με τὸ ὁποῖο τὸν ἐπροίκισε «ὁ Ἀγαπητός του» νὰ συνδυάζει τὴν διατύπωση τών ὑψηλῶν ἀληθειῶν Του με τὸν ἔντεχνο λόγο τὸ ἀξιοποίησε ὁ Α.Ι.Γ. και σε μιὰ ἄλλη περίσταση, με τὴν τακτικὴ του συνεργασία στο νεανικό περιοδικό «*Νεολαία*», πού κυκλοφοροῦσε στα δύο τελευταία προπολεμικά χρόνια και κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ἔτους 1940-41.

Στις σελίδες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ θα συναντήσει κανεὶς σύντομα δοκίμια τοῦ Α.Ι.Γ. (πού με τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμο Γ. Βερίτης εἶχε ἤδη κάνει τὴν ἐμφάνισή του ἐπίσημα και ὡς ποιητὴς στις σελίδες τών «*Ἀκτιῶν*»), ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοσή μας, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ ἱστορικὲς ἐπετεῖους τοῦ ἔθνους μας και τῆς ἐκκλησίας, ἀπὸ ἐθνικὲς και θρησκευτικὲς εὐορτές και ἀπὸ ἄλλα ἀξιομνημόνευτα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας. «*Σκοπὸς μοναδικὸς τοῦ Γ. Βερίτη ἦταν ἡ προβολὴ τῆς ἑλληνορθόδοξης παραδόσεως, ἡ ἐκλαΐκευση θεμάτων, πού ἀπέβλεπαν στὴν θρησκευτικὴ ἀγωγή τών νέων, ἡ τόνωση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τών παιδιῶν και ἐφήβων*». (Ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ Ε.Ν. Μόσχου, σελ. 14).

Αὐτά, λοιπόν, τὰ δοκίμια (48 τὸν ἀριθμὸ) ἀνέσυρε ἀπὸ τὴ σκόνη και τὴ λησμονία και τὶς κιτρινωμένες σελίδες τῆς «*Νεολαίας*» ὁ φίλος ἐκλεκτὸς λογοτέχνης, δοκιμιογράφος και διακεκριμένος κριτικὸς κ. Εὐάγγ. Ν. Μόσχος και με τὴν δική του ἐπιμέλεια τυπώθηκαν ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «*Δαμασκός*» σε ἓνα τεῦχος ἀπὸ 142 σελίδες με τὸν τίτλο «*Μαρμαρωμένος Βασιλιάς*».

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου προῆλθε ἀπὸ τὸ πρῶτο δοκίμιο, πού περιέχεται στὸ τεῦχος αὐτὸ καὶ εἶναι ἐπίσης τὸ πρῶτο πού δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ αὐτὸ στίς 3-6-39 (καὶ εἶναι περιέργη σύμπτωση ὅτι ὁ «*Μαρμαρωμένος Βασιλιάς*» κυκλοφορήθηκε τὴν ἐβδομάδα τῆς θλιβερῆς ἐπετείου τῆς 29ης Μαΐου 1453).

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον στὸ βιβλίον αὐτὸ παρουσιάζει καὶ τὸ εἰσαγωγικὸ δοκίμιο τοῦ κ. Ε.Ν. Μόσχου «*διάγραμμα τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γ. Βερίτη*», ὅπως τὸ πιλοφορεῖ ὁ συντάκτης του. Γιὰ τὴν ἀξιολόγηση τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου τοῦ Γ. Βερίτη ἔχουν δημοσιευθεῖ κατὰ καιροὺς ἐνδιαφέρουσες ἐργασίες. Τὸ νέο αὐτὸ δοκίμιο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰδικὴ ἀναφορὰ στὸ περιεχόμενο τοῦ «*Μαρμαρωμένου Βασιλιάς*», εἶναι ἀνακεφαλαιωτικὰ μιὰ κριτικὴ προσέγγιση στὸ σύνολο τοῦ ἔργου τοῦ Γ. Βερίτη καὶ εἶναι ἀξιοῦ ἰδιαίτερης προσοχῆς, γιατί προέρχεται ἀπὸ τὴν πέννα ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πλέον ἀξιόλογους κριτικούς καὶ μελετητῆς τῆς ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ περιεχόμενο καὶ τὴν λογοτεχνικὴ ἀξία τοῦ δοκιμίου τοῦ «*Μαρμαρωμένου Βασιλιάς*» θὰ πρέπει νὰ συνεκτιμηθοῦν ἀφ' ἐνὸς τὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν, πρὸς τὸ ὁποῖο ἀπευθύνονται καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ παιδαγωγικὸς σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφησαν. Εἶναι κατ' ἀρχὴν σύντομα καὶ ἀπλᾶ στὴν διατύπωσή τους. Ἐν τούτοις μέσα ἀπὸ τὴν συνεπτυγμένη καὶ ἀπλῆ μορφή τους, διακρίνει κανεὶς τὴν βαθύτητα καὶ τὴν καθαρότητα τῶν νοημάτων καὶ τὴν χάρη καὶ τὴν ποιητικὴ πνοὴ στὴ διατύπωσή τους. Τὰ κείμενα αὐτὰ γράφθηκαν, ὅταν ὁ συγγραφέας τους ἦταν 25 ἐτῶν, προικισμένος ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ μὲ τὸ ταλέντο τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ καθοδηγητῆ τῶν νέων. Αὐτὴν τὴν προσήνεια μὲ τὴν ὁποία ἐκοσμεῖτο ἡ προσωπικότητά του καὶ τὸν ἔκανε χαρισματικὸ καθηγητῆ, τὴν συναντοῦμε καὶ στὰ κείμενα αὐτά, πού ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας στὸν «*Μαρμαρωμένον Βασιλιά*».

Ἐνα μέρος τῶν δοκιμίων αὐτῶν (τὰ τελευταῖα σὲ χρονολογικὴ σειρά) ἔχουν γραφεῖ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς ἐποποιίας τοῦ 1940-41 καὶ ἀναφέρονται σὲ αὐτήν. Τὰ κείμενα αὐτὰ τὰ χαρακτηρίζει, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὁ ἐθνικὸς παλμὸς καὶ ἡ πίστη τοῦ συγγραφέα τους στὸ δίκαιο τοῦ ἀγώνα καὶ στὴν Θεία Ἐπικουρία.

Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ παρατήρηση τοῦ κ. Ε. Ν. Μόσχου στὴν κατὰ πάντα ἀξιολογη εἰσήγησή του ὅτι «*ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ δοκίμια καὶ μελετήματα, πού κατὰ καιροὺς παρουσίασε ὁ Γ. Βερίτης κυρίως ἀπὸ τὶς σελίδες τῶν «Ἀκτιῶν» ἔλκουν τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τὰ δοκίμια πού παρουσιάζουμε ἐδῶ, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξε περισσότερο καὶ τὰ κατέστησε πιὸ τεκμηριωμένα προκειμένου νὰ διαβαστοῦν καὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους. Ἐχουμε τὴν γνώμη λ.χ. ὅτι τὸ μελέτημά του «Ἐνας ἀληθινὸς κοινωνιστῆς πού ἀναφέρεται στὸ τεράστιο φιλανθρωπικὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἔλκει τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὰ σχετικὰ δοκίμια αὐτοῦ τοῦ βιβλίου» (σελ. 18).*

Θὰ μπορούσε νὰ προσδέσει κανεὶς ὅτι στὰ δοκίμια αὐτὰ ἀπολαμβάνει ὁ ἀναγνώστης σὲ ἀπλούστερη καὶ σύντομη μορφή τὰ ἴδια λογοτεχνικὰ χαρίσματα, πού συναντᾷ κανεὶς στὸ κύριο, φιλολογικόν, κριτικόν, ἱστορικόν καὶ αἰσθητικόν ἔργο του, πού ἔχει περιληφθεῖ σὲ δύο τόμους μὲ τὸν τίτλο «*Ἄπαντα Πεζά*» καὶ πού ἔχουν ἐκδοθεῖ ἐπίσης ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «*Δαμασκός*».

«*Ὁ Μαρμαρωμένος Βασιλιάς*» εἶναι καὶ αὐτὸς πλάϊ στὸ ἐπεξεργασμένο καὶ τεκμηριωμένο συγγραφικόν ἔργο τοῦ Γ. Βερίτη, ἓνα χαριτωμένο σύνολο, τὸ ὁποῖο συγκινεῖ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀγνή πρόθεση τοῦ συγγραφέα του, πού «*ἀποσκοποῦσε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴν ἠθικὴ καὶ χριστιανικὴ διαπαιδαγώγηση τῆς ἑλληνικῆς νεότητος, ὅπως μαρτυροῦν τοῦτο τὸ ἦθος καὶ τὸ ὕφος αὐτῶν τῶν δοκιμίων*» (εἰσαγωγή Ε.Ν. Μόσχου σελ. 17).

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΣΟΒΑΡΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ

Ποικίλα συμπτώματα από την δημόσια ζωή αλλά και τον ιδιωτικό βίο επιβεβαιώνουν το γεγονός της ήθικης κρίσεως, που αποτελεί δυστυχώς ένα από τα κύρια γνωρίσματα των συγχρόνων κοινωνιών. Αφορμή για να επανέλθουμε σε αυτές τις θλιβερές διαπιστώσεις δίδουν όρισμένα γεγονότα, που περιλαμβάνονται στα πρόσφατα ειδησεογραφικά δελτία.

Συγκεκριμένα ενώ από την μιὰ μεριά πληθαίνουν οί θάνατοι από την εξάπλωση των ναρκωτικών, από την ἄλλη ὀρισμένα από τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας, τὰ ἐπιφορτισμένα με τὴν ἐφαρμογὴ δικαστικῶν ἀποφάσεων γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ποινῶν τῶν ἐμπόρων τοῦ λευκοῦ θανάτου, συνεργοῦν στὴν διεκόλυση εἴτε ἀποδράσεως αὐτῶν, εἴτε διακινήσεως ἐντὸς τῶν σωφρονιστηρίων τῶν θανατηφόρων αὐτῶν οὐσιῶν. Ἐξ ἄλλου περίεργες εἶναι καὶ οἱ περιπτώσεις ἐπεικόυς ἀντιμετωπίσεως καὶ προώρων ἀποφυλακίσεων σεσημασμένων ἐμπόρων ναρκωτικῶν.

Ἡ ἀναφορὰ στὸ εἰδικὸ καὶ εὐαίσθητο αὐτὸ θέμα εἶναι μιὰ καὶ μόνο ὄψη, κραυγαλέα ἴσως τοῦ γενικωτέρου φαινομένου που συνθέτουν τὴν κρίση αὐτὴν. Καὶ ἂν ἐπεκταθεῖ κανεὶς καὶ σὲ ἄλλα περιστατικά, που σχετίζονται με τὴν δημόσια ζωή, εἴτε αὐτὰ ἀνάγονται στὸν χῶρο τῆς πολιτικῆς, εἴτε τῆς δημόσιας διοικήσεως, θὰ καταλήξει στὶς ἴδιες δυσάρεστες διαπιστώσεις.

Βέβαια τὰ συμπτώματα αὐτὰ οὔτε καινοφανῆ εἶναι στὴν ἱστορία τῶν λαῶν, οὔτε περιορίζονται στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο θὰ ἤθελε νὰ ἐπισημάνει ἡ στήλη αὐτὴ εἶναι τὸ γεγο-

νός, ὅτι ἐνῶ αὐτὲς οἱ σοβαρὲς παραβάσεις τῶν καθηκόντων τῶν δημοσίων λειτουργῶν καταγγέλλονται ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως με λεπτομερεῖς καὶ ἐνίοτε κουραστικὲς περιγραφές, ἐν τούτοις καμμιά σοβαρὴ προσπάθεια δὲν καταβάλλεται γιὰ τὴν ἀναζήτησιν τῶν αἰτίων τῆς κρίσεως αὐτῆς. Καὶ ὡσάκις γίνεται λόγος γιὰ θεραπεία τῆς νοσηρῆς αὐτῆς καταστάσεως, τὰ προτεινόμενα μέτρα εἶναι ἀναιμικὰ καὶ περιορίζονται συνήθως στὸ θεσμικὸ πλαίσιο.

Θεωροῦν λοιπὸν ὅτι ἡ βελτίωση τῆς διοικήσεως ἐν γένει καὶ ἡ ἐξάλειψιν τῶν κρουσμάτων παραβάσεως τοῦ καθήκοντος εἶναι μόνον ζήτημα νομοθετικῆς ρυθμίσεως. Ἀρχίζει, λοιπὸν καὶ ἡ νομοθετικὴ μηχανὴ τὴν παραγωγὴ τῆς με ρυθμὸ ταχυπαιστηρίου καὶ τὰ ὀργανωτικὰ σχήματα διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Καὶ ἐνῶ εἴμαστε πλούσιοι σὲ νόμους καὶ θεσμικὲς ἀνακατατάξεις, μολαταῦτα ἡ διοίκησις χωλαίνει. Καὶ ἡ ἐρμηνεία τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς δὲν εἶναι δύσκολη ὑπόθεσις. Ὅλη ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ὀμαλὴ λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς στρέφεται στὸν καταρτισμὸ καλῶν νόμων. Ἀλλὰ με αὐτὸ δὲν ἐξαντλεῖται τὸ ζήτημα. Ὁ νόμος ὅμως δὲν εἶναι τὸ χαρτί τὸ ἄψυχο, ἡ ἐφημερίδα τῆς κυβερνήσεως. Ὁ νόμος εἶναι ἡ ζωντανὴ βάση γιὰ τὴν συνειδητὴ ρύθμισιν καὶ θεραπεία τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ καταπολεμήσεως τοῦ κακοῦ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ὁ νομοθέτης, ὁ μοναδικὸς ρυθμιστὴς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Κατ' οὐσίαν ρυθμιστὴς εἶναι ὁ ἐκτελεστὴς τοῦ νόμου, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ φορέας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θελήσεως τοῦ νομοθέτη. Καὶ τὸ ὄργανο αὐτὸ τὸ ὁποῖο καλεῖται νὰ πραγματώσει τὸν νόμο εἶναι ὁ ζωτικὸς συντελεστὴς γιὰ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ του.

“Αρα για την θετική απόδοση του νομοθετικού έργου, προϋποτίθεται ή επάνδρωση της δημοσίας διοικήσεως με πρόσωπα με καλλιεργημένο το ήθικo αίσθητήριo.

‘Αλλά πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴν, δηλ. τὸν καταρτισμὸ ἀνθρώπων με ἠθικὴν εὐαισθησία, δὲν φαίνεται νὰ γίνεται ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων φορέων καμμιὰ σοβαρὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία. Εἰδικώτερα ὁ τομέας τῆς Παιδείας, ὁ κατ’ ἐξοχὴν ἀρμόδιος γιὰ τὸ ἔργον αὐτό, περιορίζεται ἀποκλειστικὰ στὴν παροχὴ ξηρῶν γνώσεων, ἀγνοώντας τὴν πνευματικὴ τροφοδοσία τῶν νέων, ἐνῶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως συναγωνίζονται κατὰ κανόνα γιὰ τὴν ἠθικὴ ὑποβάθμισή των. Κατόπιν τούτων δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον γιὰ ὅσα συμβαίνουν καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἠθικὴ κρίση καὶ τὴν ἀνικανότητα τῆς κρατικῆς μηχανῆς νὰ ἐφαρμόσει τὸν νόμο.

ΚΥΠΡΟΣ – 20 ΧΡΟΝΙΑ

‘Η ἐπέτειος τῶν 40 χρόνων ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τοῦ ἀγῶνος τῆς ΕΟΚΑ κατὰ τῆς ‘Αγγλικῆς ἀποικιοκρατίας με σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἔνωσι τῆς Κύπρου με τὴν ‘Ελλάδα καὶ ἡ εἰκοσάχρονη τουρκικὴ κατοχὴ πρέπει νὰ μᾶς πείσει ὅτι με ἀτέρμονες συζητήσεις τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου θὰ διαωμισθῆ.

Δὲν μπορούμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι γιὰ τὸ κατὰ πόσο τὸ δόγμα τοῦ «ἐνιαίου ἀμυντικοῦ χῶρου» ‘Ελλάδος καὶ Κύπρου

θὰ ἀποτρέψει τὴν ἐπιδείνωση.

‘Εκεῖνο πού, κατὰ τὶς ἀπόψεις τῶν εἰδικῶν, θὰ βοηθοῦσε σημαντικὰ θὰ ἦταν ἡ ἐνταξὴ ὀλοκλήρου τῆς Κύπρου στὴ Δυτικοευρωπαϊκὴ ‘Ενωσι.

Πέραν ὅμως ἀπὸ τὶς ὁποιοσδήποτε ἐνέργειες θεωροῦμε ἀναγκαῖο νὰ ἐπισημάνουμε μερικὲς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν μας. Πρῶτὴ προϋπόθεσι εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἐνότης στὶς ἀποφάσεις τῆς Κυπριακῆς καὶ ‘Ελληνικῆς πολιτικῆς ἡγεσίας.

Μιὰ ἄλλη ἐπίσης ἀναγκαῖα προϋπόθεσι εἶναι μιὰ ἐκστρατεία ἐνημερώσεως τῆς διεθνoῦς κοινῆς γνώμης.

Σὲ ὅλα ὅμως τὰ θέματα πού μᾶς ἀφοροῦν βασικὸ θεμέλιο εἶναι οἱ πνευματικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν μας.

Τὸ ἠρωϊκὸ φρόνημα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ΕΟΚΑ καὶ ἡ ἀγρυπνὴ ἐθνικὴ συνείδησι τῶν ‘Ελληνοκυπρίων, με χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τὴν ἠρωϊκὴ ἀντίστασι τῆς δασκάλας ‘Ελένης Φωκᾶ, εἶναι βασικὴ προϋπόθεσι γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνα. ‘Αλλὰ καὶ οἱ ‘Ορθόδοξοι ‘Εκκλησίαι ‘Ελλάδος καὶ Κύπρου πρέπει νὰ κηρύξουν μιὰ σταυροφορία προσευχῶν καὶ ἄλλων πνευματικῶν ἐκδηλώσεων γιὰ νὰ δοθῆ λύσι τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἀπὸ τὸν μόνον «Δυνατὸν εἰς καθαιρέσιν ὀχυρωμάτων».

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. ‘Ιδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ ‘Ενωσις ‘Ακτίνες», ὁδὸς Καρδτση 14, 105 61 ‘Αθῆναι, Τηλ. 3235-023. ‘Εκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. ‘Ιατριδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 ‘Αθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματόπουλος, ‘Ιπποκράτους 189, 114 72 ‘Αθῆναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 150. ‘Ετησίαι συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 1500, ἐξωτερικοῦ δολ. 18. ‘Η διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. ‘Αναγγελία ἐντύπων ἐν γενεῖ καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως ‘Αθῆναι, ‘Ιούλιος 1994

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

*Οι Έκδόσεις «ή Δαμασκός» έχουν κυκλοφορήσει
τις ποιητικές Συλλογές του:*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ

ΡΑΨΩΔΙΑ

1940 – 1941

•

ΡΑΨΩΔΙΑ Β΄

1947 – 1949

•

ΡΑΨΩΔΙΑ Γ΄

ΚΥΠΡΟΣ

•

ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

•

ΔΙΑΔΡΟΜΗ

•

**ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΣΥΝΟΡΟΙ
ΚΟΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ**

•

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

(Β΄ Έκδοση)

•

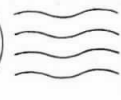
ΘΥΡΕΣ ΑΙΩΝΩΝ

(Β΄ Έκδοση)

Όλοκληρη ή πιό πάνω σειρά τῶν βιβλίων τοῦ **Στεφάνου Μπόλετση** διατίθεται ἀπό τὸ βιβλιοπωλεῖο «ΖΩΗ», ὁδὸς Καρύτση ἀρ. 14, 105 61 Ἀθήνα, τήλ.: 32 23 560, στὴν εἰδικὴ τιμὴ τῶν δρχ. 5.500.

Έκδόσεις «ή Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων ποὺ ὑπάρχουν σήμερα
στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α'.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β'.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α'..	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β'..	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)...	1500
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για κορίτσια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)...	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ.....	500
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β' ἔκδοσις).....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ.....	300
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.....	300
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ.....	300

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023